

گۇراوغلى نىنگ دۇرەيشى

قدىم زىمانلاردا چاندى بىل دىيىن بىر يۇرت باردى. اول يۇرتدا بىيىك-بىيىك دۇرت داغ باردى. اونسوئىك اونكا چارداغلى چاندى بىل هم دىيىلدى. خلقى نىنگ كۆپى چاروادى، دۆيه، آت، قارامال باقاردى، آرال درياسىندان سوئا باقاردى، اوزى توركىمنلردى. حاكىمىنه جىغالى بگ دىيىلدى. اونونىك، گنجىم بگ، مۇمىن بگ، آدى بگ دىيىن اوغۇللار باردى. گنجىم عىلالىدى، ماللىدى يۇنه قاتى قىسغانچدى. اول مالىنى كۆپلدىپ، باشقا يۇرتلار بىل سۇودا ادردى. زادىنى اوزى ايىپ-ايچمزدى، باشقا دوغان-قارىنداش، دوست-يارلارنى چاغىرىپ، هزت-خرمت اتمزدى. هر گۇندە قويون-گچىسى نىنگ سۆرۆلرېندە انچه مەسىنى مۇچك يارىپ، قارا لاش ادىپ كىلدى. شۇندا-دا گنجىم اولارى چوپانا بىرمزدى.

مۇمىن بولسا نە ساغ، نە دالىدى، اۆستەسىنە-دە گۇزى شوللۇدى. اونۇنگ اۋزى جۇوانا يالى، ايشلەيشى ايشك يالى، ايششى سىغىر يالى. دالىلىكى تۇتاندا، آغلامالى يردە گۆلۆيىردى. بىرى بىر زات سۇراسا، تۇرۇپ اۇتأگىدردى. مۇنى اۋىلندىرچك بولسالار، ايلكى اۋزى آلمادى، سۇنگ بولسا اونكا قىز بىر بولمادى. مۇنكا بولسا اونۇنگ كلەسى نىنگ كل يانى ھم كىچەمەدى. شۇنلۇقدا، بۇ اۋىلنمان قالپىرسىن.

آدى بگىنگ گۇزى قىرغى نىنگى، قولاغى ھوى نىنگى يالى دى، مۇرتلارى قارلاواجىنگ قاناتى يالى جاپتاريشىپ دۇردى. اۋزى عقللى-باشلى دى. بىر زادى دىلنە آلسا، شۇنى اتمان قويمازدى. اونسۇنگ، مۇنۇنگ، يانينا بىر تۇپار حۇرلانىپ يۇرن قالىنگ باتىر بىگىتار اۋىشۇپ باشلادى. اولار: — آدى بگ، سىن بىر غىرتلى قۇچ بىگىت، بىر يردە قرار تاپىپ بىلمان يۇرن آدم، گل، سىن بىزى يانينكا آل، بىز سىنگ آيدانىنگدان چىقمالى! بوليامى؟! — دىيدىلر.

آدى بگ-دە كرەگى شۇلار يالى آدملار. اولارىنگ قىرق سانى سىنى يانينا قبول اديپ آلدى. جىغالى بگىنگ ياشى بىر چنە باران. اونسۇنگ اول: «مىنىنگ اوغۇل لارىمىنگ اىچىندە اينگ بىر كماللىسى شۇ — آدى بگىم. گل، ايندى شۇنى اۋز اۋرۇنۇمدا قويايىن» دىيىپ، آدى بگى يۇردا سۇلتان ائدى.

ايندى بۇ سۇز بۇ يردە قالپىرسىن، خبرى باشغا يردىن اشيدهلىنگ. عربستان يۇردۇنىنگ رىحان عرب دىين بىر پاتىشاسى باردى. اول گۇنلردە بىر گۇن شىروان ولايتى نىنگ پاتىشاسى نىنگ قىزى گل اندام پرا عاشق بولۇپ، مكانىندان چىقىپ اوغرادى. آز يۇردى — كۇپ يۇردى، بىر ناچه گۇن يول يۇردى. پاتىشانىنگ، درگاھىنە بارىپ عرض وقتى عرضا دۇردى. — عرضىم بار، پاتىشاهى عالم!

— نا عرضىنگىز بار، آيدىنگ.

— مىن سىزىنگ قىزىنگىز گل اندام پرى نىنگ آد-اۋوازاسىنى اشىديپ، اونكا عاشق بولۇپ گلدىم. برسەنگىز، اۋزۇنگىز بىلىنگ، برسەسەنگىز ھم، اۋزۇنگىز بىلىنگ! — دىيدى.

پاتىشا بىر ميدان آشاق گۇزلۇپ اۋتۇردى. «دوغرى گلن كىيىكىنگ ايكى گۇزۇندىن باشغا عىبى يوق، اول بىر قۇچ بىگىت اكن» دىيىپ اۋىلانىپ:

— دىلۇنىنگىز قىز بولسا، بىرىك — دىيدى. رىحان عرب قوللۇق آيتدى.

اوندان سۇنگ رىحان عربا:

— قوچ بېگىت، اوتۇرسانگ — يۇرت، گىتسنگ، يول قوتلى بولسۇن — دىيدى.
 — يوق، پاتىشاھى-عالم، «تۇشانىنگ، دۇغدۇق دېھسى» دىيىپ دىرلر. هر كىمىنگ اۆز يۇردى
 اۆزۆنە نصىب اتسەن، رخصت برسەنگىز گىدرىن! — دىيدى.
 اينە، شو پىردە پاتىشاھى قىزىنا يدى گىجە-گۆندىز توى بىرپ، ات چاپدىرىپ، آلتىن قاباق آتدىردى،
 گۆرش تۇتدۇردى. توى دارغانسۇنگ، گل اندام پرا قىرق آتلى جىلادار بىرپ، قىرق قاتىر يۆكى زر،
 پاكىزە مايا بىردى. مايانىنگ اۆستۆنە كجەبە قۇردۇردى. كجەبۇنىنگ ايچىنە گل اندام پىرىنى سالىپ،
 مايانىنگ اۆسارىنى رىحان عربىنگ اىنە بىردى. رىحان عرب گل اندام پىرىنى آلىپ قايدىردى. رىحان
 عرب يول يۇراپ گىدېرسىن.

بىر گۆن آدى بگ سۇطان اۆز آدم لارىنى يانينا آلىپ، آوا-شكاره چىقدى. اولار كۇپ-كۇپدىن
 داغ-دره لرى آغتارىپ، آوا تاپمادى لار، «بى صحت گۆنى آوا قايدان اكنىمىن» دىيىپ، كۇپ آرمان
 چكىلر. شىدېپ، بولار آت لارىنىنگ جىلادولارىنى اىزىنا دۇندىرچك بولۇپ دۇرقالار، آدم لارىنگ بىرى
 هول اوزاقدان بىر قارا گۆردى. پۇغتا سىنلاپ گۆرسەلر، اول قارا بىر مايا مىنگزەيار. ياقىن راق
 گلىپىردىلر، گۆرسەلر، اول دۇغروندان-دا اۆستى كجەبەلى مايا اكن. كجەبۇنىنگ ايچىنە-دە بىر انايى
 پىرى صفت قىز بېھۇش بولۇپ ياتىر. اونسۇنگ، مايانى چۆكرىپ، قىزى دۆشوردىلر. بىرناچە وقتدان
 اول قىز هوشونا آيلاندى. آدى بگ سۇطان اول قىزدان خبر سۇردى:

— سىن هايسى پىرىنگ قىزى، بو دۇيانىنگ اۆستۆنە نأدىپ دۆشدۆنگ؟

— مەن شىروان ولايتىنىنگ پاتىشاسىنىنگ قىزى بولارمىن. بىر باراندا، رىحان عرب مەنى
 گۆرۈپدىر. اونسۇنگ، مەنى آلقاق بولۇپ باردى. كۇپ-كۇپ پۇل لار بىرپ، مەنى ساتىن آلدى. شو مايا
 بىل مەنى آلىپ گلىاردى، اۇنكى گۆن رىحاننىنگ اۆستۆنە بىر تۇپار آتلى دۇكۆلدى. مايا-دا سىيىپ
 قاچدى. مەنىنگ شو ندا اسسىم آيىلان اكن. رىحانا نأمە بولانىنى بىلمەدىم.
 آدى بگ سۇطان «قىز راضى بولماسا، يۇردا اكنىمىن، رىحانا قۇوشۇرايىن» دىيىپ اويىلاندى.
 اونسۇنگ قىزدان:

— آى قىز، ايندى سىن رىحانا قاراشچاق مى؟ يا سىنى شو نۇنگ، يۇردۇنا التىپ قايداىلى مى، يا
 بولماسا، آتانگىنگ يۇردۇنا گىتچك مى؟ — دىيىپ سۇردى.

— مەن-ا شول رىحاننىنگ يۆزۆنى گۆرمەسم، شو نچا بگنچك. آتامىنگ يۇردۇنا گىتسىم، مەنى پىنە
 شو نكا بىر. سىن بىر كسەكىنىنگ آشىندان بىزار، انصافلى آدم اكنىنگ. ايندى سىن نأمە بۇيۇرسانگ،

شۇنى اِتچك. حالاسانگ، منى اۇزۇنگ آل، حالاسانگ، دۇغان حۇكمۇندە اۇيۇنگدە ساقلا، حالاسانگ باشغا بىرىنە بر، من راضى.

آدى بگ سۇطان مۇنگا كۇپ شاد بولدى.

— كۇپ ياغشى، «مال كىمىنگكى — كىمە بۇيۇرسا شۇنۇنگكى». سىنىگ آدىنگ نامە؟
— آدىم گل اندام دىر.

— ياغشى، گل اندام بولسا — دىيىپ، آدى بگ مۇنى اۇز يۇردۇنا آلىپ قايدىردى.

اول گلپ، بولان واقانى اتاسىنا آيتدى. جىغالى بگ اونگا: — اى، اوغۇم، سىن بىر قۇچ بىگىت سىنگ. سىن ايسلان قىزىنگى آلى بىلرسىنگ. بۇ قىزى مۇمىنە برىپ، اونى آدم سانىنا قۇشايلىنگ. بۇ بىر پاكىزه قىز اكن. مۇمىنى بىر سىپاخ سىرمگ بىلن آدم سانىنا قۇشايادى-دا! — دىيدى.
بۇ سۇز آدى بگە ماقول گلدى. اونسۇنگ، توى اديپ، ايله گۇز اديپ، آت چاپدىرىپ، آلتىن قاباق آتدىرىپ، باغشى آيتدىرىپ، بۇ قىزى اۇز آقاسى مۇمىنە نىكالاپ بردى. هېچ پردن قىز برىلمان يۇرن گۇزى شۇللى زانگار هزىل اتدى.

گۇنلردە بىر گۇن تۇركمن خلقى اۇز آرا مصلحت اتدى. اولار «بىزىنگ آرامىزدا دۇشمانا قارشى گۇرشيان آدى بگ سۇطان يالى باتىر بىگىت يوق. آيدانىمىزى اتسه، مۇنى بىر قۇوى پردن اۇيرىسك، بلكى، مۇنۇنگ اۇزى يالى بىر قۇچ بىگىت اوغلى بولغاي» دىيىپ آيتدىلار. شۇنلۇقدا، «بوليار-بوليار، شىدەلىنگ!» دىيىپ، اونى اۇيرىمكىچى بولدۇلار. اوتۇران ماركانىنگ اىچىندىن باش-آلتى ياشۇللى اويلانىپ، اۇز آرا ادين مصلحتلارنى آدى بگ سۇطانا آيتماقچى بولدۇلار. بارىپ عرضا دۇردۇلار.
— اى، آدى بگ سۇطان، سانگا عرضىمىز بار. سىنى بىر قۇوى پردن اۇيرىسك دىيىسك، نىچىك گۇريارسىنگ؟ — دىيدىلر.

اوندا آدى بگ سۇطان:

— اۇران ياغشى اديارسىنگىز، اختيار اۇزۇنگىزدە! — دىيىپ، ياشۇلۇلارنىگ بۇ ادين مصلحتىنا اۇزۇنىنگ راضىلىغىنى بىلدىردى.

شىلهلىك بىلن، ايل-خلىق آدى بگ سۇطانى بىر پردن اۇيردىلر. «شريعىتدا شىرىم يوق» دىيىلدى، آدى بگ سۇطان عىالى بىلن ياقىنلىق اتدى. عىالىنىگ بۇيۇندا حامىلا قالدى. آى-دان-آى، گۇندىن-گۇن اۇتدى. دوقۇز آى، دوقۇز گۇن، دوقۇز ساعت اۇتسۇنگ، عىالىنىگ بۇرغۇسى تۇتدى. عىاللار اونۇنگ تۇرەگىنى آلىپ اوتۇردىلار. اما چاغا اونۇنگ گۇرەسىندىن سايلانمادان، اول پاقىر ياش

اوستوندىن دۆنيەدن اۋتدى. چاغا-دا اونۇنگ قارنىندا گيتدى. بۇ آجى آيرالقا آدى بگ سۇلتان پدى گىجە-گۆندىزلۇپ حايا بولۇپ ياتدى، آتاسى جىغالى بگ اونگا: «اوغلۇم، سىن بيله حايا بولۇپ ياتما، تۇر-دا داغلار بار، قۇش سالىپ، آو آولا، سىيل اديپ، گۆنونكى گۆترا» دىيىپ آيتدى. شۇنلوقدا، آدى بگ سۇلتان آتاسى نىنگ پىندىنى توتۇپ، قۇش لارىنى گۆتريپ، تازى لارىنى تىركشديريپ، بىكىتلىرى بىلن وقتىنى خوشلاپ، سىيل-شكاره چىقدى. قۇش سالىپ، كىيك آولاپ يۇركا، آدى بگىنگ ھىم قىساسى دولۇپ، دۆنيادىن اۋتدى. قىرق بىگىدى حايا بولۇپ، آدى بگ سۇلتانى ھىم اۋز اللىرى بىلن جايلاى لار. خبرى ايندى جىغالى بگدىن آل. اول:

— الله، گنجىم دىين اوغلۇمىنگ مانگا خىرى دگمان، آيرىلىپ گيتدى. مۇمىن بگ دىين اوغلۇمىنگ عقلى گلەلى-كىتمەلى بولدى، گۆزى شوللى بولدى. شۇ آدى بگ سۇلتان اوغلۇم گرچك قوچ بىگىتدى. شۇندىن بىر دۇريات قالارمىقا دىيىپ يۇردىم. اول آيدانىمام بولمادى — دىيىپ، كۆپ حايا بولدى. گۆنلردە بىر گۆن بىر آدم قبرستانلىغىنگ يانىندان گچىپ بارىاردى. اينها، گۆرسە، بۇ قبرستانلىقدا بىر چاغا اويناپ يۇرن اكن. بۇ آدم شول چاغانى توتجاق بولدى ولين، چاغا دررو قاچىپ، بىر مزارىنگ دىكىگىنە گىرىپ گيتدى. بۇ آدم اوباسىنا گلىپ، گۆرن واقاسىنى ايل-گۆنە بولشى يالى گۆررۆنگ بردى. اولار: «آدى بگ سۇلتانىنگ عيالى آرادان چىقاند، گۆرەسىندە پتىك چاغاسى باردى، مگر، شول بولسا گرک» دىيىشىدىلر. شۇنلوق بىلن، بۇ خبر جىغالى بگە بارىپ يتدى.

جىغالى بگ دررو علمالارىنگ يانىنا بارىپ:

— پرى، شىلە-شىلە گۆررۆنگ بار. اينها، پىلان مزارلىقدا بىر چاغا بار دىيىارلر ولين، بىزىنگ، گلنىمىز اۋلندە، اونۇنگ گۆرەسىندە پتىك چاغاسى باردى. اول چاغا قبرىدا دوغلۇپ، سونگرا يۆزە چىقماغى مۇمكىن مى؟ — دىيىپ سۇردى. علمالار:

— آى، جىغالى بگ، اول بىر قاتى بوليان زاتدىر. شرىعتىنگ بۇيرۇغىنى برجاي اتسىنگ، ا، گۆرەلى عيالىنگ چپ طرفىندان قارنىنى كسىپ آلمالى دىر ولين، اول ھىم ادېلەنوق، اونگا گۆر-دە، اول بىر بولۇپ بىلچك زات. سىن جىغالى بگ، ھر زات بولسا-دا، اونۇنگ بىر آنگىرسىنا يتچك، بارلاپ گۆرچك بول! — دىيدىلر.

جىغالى بگ علمالاردان بۇ سۆزى اشىدىپ، دررو اىزىنا قايتدى-دا، اۋيۆنە گلىپ، يانىنا گنجىم بگى چاغىرماقچى بولدى.

خبرى كىمدىن آل؟ گنجىم بگدىن آل! گنجىمىنگ قوينى، دۆيەسى كآندى. گۆنلردە بىر گۆن اونۇنگ قوينۇن چوپانلارنىنگ بىرى يانينا گلىپ، شىلە بىر احوالاتى گۆررۆنگ بىردى:
— گنجىم آقا، مېنىگ باقپان سۆرىمىنگ ايچىندە بىر سۆيتلى گچى بار. شول گچى بىرآز قارىبايىپ، آز-ك اوتدان دوياندان سونگ، سۆرۆدىن سايلانىپ، قىرستان ليغا باقان قاچىپ كىدىار. من اونگا هيچ بويروپ بىلمان، تى آخىر قارابا-قارابا ايزينا دۆشۆپ، مزارستانليغا باردىم. يانگى گچى بىر مزارىنگ باش اوجۇنا بارىپ چۆكردى ولين، گۆردىن بىر زات چىقىپ، گچىنى امدى-امدى-ده، ياغشى دوياندان سونگ، ينه شول گۆره گىردى كىدىپىردى، گچم باريك — سورأ باقا قايتدى. من اول زادىنگ انسدېغىنى-جنسدېغىنى بىلە بىلمەدىم، دۆرشونئا توى بولۇپ دۇران بىر قۇرقۇنچ زات اكنى، گنجىم آقا.

اوندا گنجىم آيتدى:

— سىن سۆرىنى باشغا طرفا سۆرأيسىنگ بولمادى مى؟

— گنجىم آقا، هر طرفلار سۆرۆپ گۆردۆم، هيچ علاج بولمادى. گچى هر گۆن شول مزارىنگ باشينا بارماسا، دۇرۇپ بىلەنۇق.

ارتەسى چوپان سۆرىنى اۇرأ چىقاراندا، گنجىمىنگ اوزم اونۇنگ بىلن بىلە گىتدى، قوينۇن گچىلر اۇرأ چىقىپ، بىرميدان آغىپ-دۇنلرېندىن سونگ، شول گچى ينه سۆرۆدىن سايلاندى-دا، مزارستانليغا باقان كىدىپىردى. چوپان:

— گنجىم آقا، گچا، هالها، كىتدى — دىيىپ گۆركىزدى.

گنجىم بىلن چوپانام قارابا-قارا گچىنىنگ ايزينا دۆشۆپىردىلر. چوپانىنگ آيدىشى يالى، گچى بىر مزارىنگ باشينا بارىپ چۆكردى. گۆردىن بىر زات هاساناقلاپ چىقدى ولين، اونۇنگ اندام-جانى دۆرشونئا توى بولۇپ دۇر. او زات مۆنگە دىكلأپ-امە دىكلأپ، گىردى گچىنىنگ آشاغىنا، گچم گىرلىپ، امدىرماگە دۇردى.

گنجىم بگ چوپان بىلن مزاردان-مزارا بوقۇپ-بوقداقلاشىپ، ياقىنراق بارىپ سىن اديپ گۆرسەلر، او زات انسان چاغاسىنا مېنگىش اكن. گنجىم بگ:

— مېنىگ اينىم آدى بگ سۇطانىنگ، عيالى ياش اوستوندىن قضا بولاندا، چاغاسى گۆرهسى بىلن كىدىپىدى، بۇ شونۇنگ قبرى دىر — دىيىدى.

گچى امديريپ، ينه سؤرا باقا قايدىپىردى. اوزات هم گۇره گىرىپ گىتدى. بۇلار بارىپ، مزارا اسوان بولسالار، اول، دۇغرودانام، آدى بگىنگ عيالى نىنگ مزارى اكن. سبأى آدى بگىنگ عيالى نىنگ قىساسى دولاندا، اونونگ كۆلكچىلىگينه كنجيم بگ هم بيله گلىپ، اونونگ نيرهده جايلاناندىغىنى، هايسى مزاردىغىنى كۆرۆپدى. او تويك زادام، آنا، شونونگ كۆورهسى بىلن كىدن چاغنا اكن. كۆرۆنگ بىر طرفىندان چاقلانگراق دىك اچىلىپ، اول شو دىك كىدن گىرىپ چىقيان اكن. كنجيم بگ بو چاغانىنگ آدى بگىنگ اوغلودىغىنا ياغشى كۆز پىتىرىدن سونگ، آتىنا مۆندى-ده، احوالاتى قاقاسى جىغالى بگه بوشلاماق اوچىن، آتىنى قىپ باسايدى. آتىنى كۆك جۆر درله دىپ بارىپ، تۇسۇپ دوشاگهده، قاپىدان كىرن بادا قاقاسىنا قاراپ، باش كلمه سۆز آيدار كرك:

اشيت آتام، جىغالى بگ
سانگا دوران گلى بولغاي!
ايام سانگا بردى اوغول،
سنىنگ كۆتۆنگ قالدى بولغاي!

آتام، روشن بولسون كۆزۆنگ،
خطاسى يوقدور بۇ سۆزۆنگ،
اچىلدى طالع بىلدىزىنگ،
سانگا دولت گلى بولغاي!

سنىنگ ايشىنگ، گمشاد بولدى،
ار-پىرلردن مدد بولدى،
مانگا كۆردن بىر سس گلى،
سنىنگ اوغلونگ بولدى بولغاي!

كنجيم بگ دىير، يا مهربان،
كۆنگۆمىزده قالماز آرمان،

چاندى بىلە دۇتۇپ دوران،
بىزە دولت گىدى بولغاي!

بۇ خبرى اشيدىن جىغالى بگ بگنجيندىن يانگا بۇكۆپ پىرىندىن تۇرۇپ، گنجيم اوغلوئىنگ بوئىنۇندان قارسا قۇجاقلاپ، اوغشاپ، سونگرا ايکىسى تىرکەشىپ، داشارىق چىقدى لار-دا، اتلانىپ مزارچىلىغا باقا اوغرادى لار. بۇ خبرى اشيدىن چاندى بىل خلقى ھم اولۇدان-كىچا مزارچىلىغا طرف گىدپىردى لار. جىغالى بگ گنجيم بىلن اتلارنى سۆرۈپ، مزارستانلىغا پىتدى لار. ايلات ھم اولارنىگ ايزى سۆرە بارىپ پىتىشىدى.

اۇ چاغاجىق آدم-قارا يوقى وقتى گۇردىن چىقىپ، مزارىنگ داشىندا اوئىنار اكن، آدم-قارا گۇرۇندىكى بولسا، قاچىپ گۇرە گىرر اكن. جىغالى بگ اوغلى گنجيم بگ بىلن مزارستانلىغا پىتىپ باراندا، گنجيم بگ گۇرۇنگ باشوئۇندا امەدكلۇپ، اوئىنپ يۇرن ملە قولپاقتىلجا چاغانى قاقاسىنا گۇرۇكىدى. جىغالى بگ مازالى اوئى سىنلادى. اۇ چاغا-دا بولارى گۇرۇپ، قاچىپ گۇرە گىرىپ گىتىدى. ياشولۇلار جىغالى بگىنگ يانىنا گلىپ:

— بۇ چاغانىنگ اوغۇلدىغىنى يا قىزدىغىنى آنىقلاماق اۆچىن، مزارىنگ بىر قاپدالىندا آشىق، يىنە بىر قاپدالىندا قۇرچاق قۇيۇپ گۇرەلىنگ — دىيىپ، مصلحت ائدى لار-دە، قۇرچاق لارى، آشىق لارى دىيىش لارى يالى قۇيۇشدىرىپ، اۆزلىرى بىر طرفدا بۇقۇلدى لار ياتپىردى لار. بىرناچه وقت اۇتسۇنگ، ھىچ كىم يوقدۇر گۇمان ادىپ، چاغا امەدكلۇپ گۇردىن چىقدى. بىر طرفدا قىزىل-چىزىل بولۇپ دوران قۇرچاقلار گۇزى دۆشۈپ، چاغا بىرىدا شول قۇرچاقلار باقا يۆزلىدى. اول قۇرچاق لارىنگ يانىنا بارىپ، اۆشرىلىپ سر ائدى-دە، اولارا ال اۇرمان، ايكىنجى طرفا اۇورۇلدى، اۆيشۈپ ياتان آشىقلار گۇزى دۆشندە، اولارى اوئىنماغا باشلادى. بىرميدان اوئىناندان سونگ، اول يىنە گۇرە گىرىپ گىتىدى.

جىغالى بگ بۇ چاغانىنگ اوغۇلدىغىنى كىمسىز بىلندىن سونگ:

— خلاق، بۇ چاغانى ناھىلى يول بىلن الە سالىپ بولارقا؟! — دىيىپ، خلقا مصلحت سالدى. آدم لارىنگ بىرى: «دۇزاق قۇرۇپ تۇتماق گىرک» دىيسە، باشغا بىرى: «مزارىنگ اۆستۈنى آچالىنگ!» دىيدى. عقللى راقلاردان بىرى بولسا: «يوق، مۇنى پىتسك، چاغا ھلاک بولار، باشغارات بىر

عمل ادهلینگ! دىيدى. دۇران لارینگ آراسىندا بىر قارارىغا ياشوئلى باردى، اول اير اوسساسىدى. شول:

— آمدلار، بىر ايرىنگ اوستونه يلیم چالپ، شول چاغانىنگ چىقىپ اويناين پرىنده قويايلىنگ، چاغا ايرىنگ اوستونه مۆتۆپ اوينايدا، يلمه شىپ قالار ولین، بارپ توتاياریس — دىيدى. دۇرانلار: «ايرچى دوغرى آيتدى-دا، ايرچى دوغرى آيتدى» بولوشدى لار. جىغالى بگ-ده بو مصلحتى گۇنه جاي گۇردى. غرض، بىر كۇنه ايرىنگ اوستونه يلیم چالدى لار-دا، شول مزارىنگ يانىندا قويۇپ، اوزلرم ينه اۇنگكۆلرى يالى گيزلندى لار.

بىرھايوقدان چاغا ينه گۇرۆنگ داشينا چىقدى. چىقان بادىندا ايره گۇزى دوشۆپ اونگا طرف اوغرادى، ايرىنگ قاشىندا قىيىكدا وۇق چۆي بىزگ لىرىنى دىرناچىق لارى بىلن دىرمالادى. بىر سالىمدان سۆنگ، ايرىنگ اوستونه بىر آياغىنى آتدى، دىزادى، بو يان طرفىنا آغىپ تۇغالاندى. ينه مۆندى. بو ساپار جايدار اتلانىپ، لوئگقۇدوقلاپ اويناماغا باشلادى. اول ايرىنگ اوستونده اپ-اسلى وقت اويناپ اوتۇراندان سۆنگ، يللم لار يوشادى. بو چاغانىنگ اندامى توى بولانسۆنگ، ايره خاصام ماكام يلمشدى، دوردوغىچا-دا بركلشدى. بىرناچه وقت اويناندان سۆنگ، چاغا ياداپ، يردن دوشمك ايسلەدى، اما بولمادى.

جىغالى بگ بىلن قاراشىپ دۇرانلار چاغانىنگ ايره ماكام يلمه شىندىگىنى آنگىپ، تارسا پىرلىرىندن تۇرۇپ، بارپ چاغا بىلن ايرى قۇجاقلادى لار، شوندا چاغا جىنس سىز بىر قىغىردى ولین، آدم لارىنگ دپەسى نىنگ تىي ازشۆپ گىتدى. چاغا گۇيا تۇرا دوشن چرن بالاسى يالى دىپىرچكە ياردى. جىغالى بگ اوئى يوشاش لىق بىلن ايرىن آيرىپ، باغرىنا باسىپ اوئونه گلدى. چاغا اگىن-اشىك گىدردى لار، جىغالى بگ چاندى بىلىنگ اهللى خلقىنا جار چكدىرىپ، جانلى سويدۇرىپ، قايناتما آسدىرىپ، ايلاتا ناھار چكدىردى. ناھاردان سۆنگ، اول جماعتا يۆزلەنىپ:

— آي، خلاق، من ايزىمدا آد-آبرايمى گۇتريپ، اورنومى توتجاق اوغول آدى بگن قالار دىيىپ اومىت ادياردىم. آدى بگىنگ، ايزى بى نشان گىتدى دىيىپ، ناؤمىد بولۇپ يۇردوم. بو كۆن خۇدايىم مانگا بو چاغانى آدى بگ اوغۇمدان نشان بردى. بو چاغا تۆركمن اولۇس-ايلى نىنگ گرچك قوچ بىگىدى بولسۇن! بو چاغا ايل بولۇپ ياغشى بىر آد قوئۇنگ! — دىيدى.

اوتۇران لارىنگ ياشولۇراق لارىندان بىرى: «پىلان بولسۇن» دىيدى، ينه بىرى بىلەن چىقىپ: «پىلان بولسۇن» دىيدى. غرض، اوتۇران لارىنگ ھرسى بىر آد تاپدى. آخىردا-دا بىر ياشوئلى:

—خلاق، بۇ چاغا قارانگى گۇردىن ياغتى دۇنيا چىقدى، مۇنۇنگ آدى روشن بولسۇن! —
دېيدى.

اوتۇرانلار: «هأ، شۇ بولدى-دا، شۇ بولدى» دېيىشىپ، چاغا روشن آد قويۇپ، اۋىلى-اۋىلىرىنە دارغاشماقچى بولدۇلار. شول وقت ماركۇنىڭ قىراق-بۇجاغىندا يەكە اۋزۇنىڭ اۋنگۇندە بىر چاناق قويۇلغان بىر پوقارا قارىغا آدم اوتىردى. شول:

— تازەدن بىر آد تۇسلاپ تاپچاق بولشۇپ، هر هايسىنىڭ اۋزىنىڭ اۋزىنىڭ اۋزۇپ اوتىرسىنىڭ. اول چاغا دۇنيا گۇندە، اۋز آدى بىلن گۇدى، اۋنۇنگ آدى بلى، گۇراوغلى بولمىلى —
دېيدى. يۇنە بۇ پوقارانىڭ سۇزۇنە هيچ كىم قۇلاق قابارتمادى، قايتا اۋنۇنگ گۇرۇنۇڭنى يانگىسىلاشۇپ، گۇلشۇپ، هر كىم اۋىلى-اۋيۇنە گىتدى.
جىغالى بگ:

— آرمان، يانگى پوقارانىڭ سۇزى پر آلمادى، «غرىبىڭ سۇزى پىر آلاماز، پىرە-دە قالماز»
دېيىپدۇرلر، روشن دېيىپ آد قويساغام، اىرۇ-گىچ بۇ اۋغلانىڭ آدى گۇراوغلى بولسا گىرك —
دېيدى.

جىغالى بگ آغتىغى روشننى يۇرىتە اۋزى تىرىيە لاپ باشلادى. روشن سۇھلچە گۇتۇنگ، اچىندە آدمىلار بىلن اۋورنىشىپ، گپ-سۇز اۋورنماگە باشلادى. جىغالى بگ آغتىغى نىڭ قىدى-قامتىنا، بوى-سىراتىنا قۇوانىپ شادلانۇپ، قۇجا گۇونى جۇشا گلىپ، باش كلمە سۇز آيدار بولدى:

شۇكر ادم يارادان قادر خۇدايا،
اۋزى اول دردىمە درمان ايله دى.
نيچە وقت لار قالدیم جبرى-چپايا،
منىڭ غملى گۇوتۇم شادمان ايله دى.

هر سجرلر تۇرۇپ چكرديم افغان،
مقصدىمنى حاصل ايله دىيىبان،
مصر، بصره بىلن رۇم، فرنگستان
آرزۇيىنى چكىپ، افغان ايله دى.

الیپ دین چکیمیش قدی-قامتی،
 یاش باشیندان داغلار ییقار هیبتی،
 ایندی گلدی چاندی بیلینگ نوبتی،
 گورن لر جانینی قربان ایله دی.

جیغالی بگ، شکر ات، گلدی دوران لار،
 باشیمیزدان گیتدی قایغی-آرمان لار،
 بگندی لر قومی-قارداش — یاران لار،
 حق بیزه چوخ لطفی-احسان ایله دی.

جیغالی بگ سوزونی تمام ادیب، شادی-خرم بولوپ قالیرسین.

ایندی خبری روشن دین آل. روشن جانی یدی یاشینا بارینچا گوز-قولاق بولوپ ترییه له دی. لر.
 یدی یاشینا بارانسونگ، جیغالی بگ اوننی مئا بردی. اما روشن قینگیرلیق تاپیپ، بارانام اوردی،
 کلنم اوردی. مئاسی ساپاغی ساهل سونگورراق برسه، مئاسینام آیلاندریبردی. مئا متجیتدن قاچیب:
 «ای، جیغالی بگ، بیز سنینگ آغتیغینگی باشاریپ اوقادیپ بیلمزوق» دییپ، جیغالی بگه عرض اتدی.
 جیغالی بگ: «بیله بولسا، اونونگ شول اورهنن مئاچیلیغی بسدیر، بیزینگ اونگا یاسدا — یاسین،
 تویدا — تبارک چیقارتماق نیتیمیز یوق، اوقاپ-یازیب بیلان بولسا بس، بیزه اوندان آرتیق مئاچی لیک
 گرک دال!» دییپ، آغتیغینی مئادان قایدیپ آلدی. روشننگ ایله طیلما تکبنت، بیلینه طیلما کمر، طیلما
 نالی ادیک، چاقماق، تلک، زر پوتنا قوشاق، ایله آلتین آشیق بریپ: «بار، سن اوغلانلار بیلن اوینا بر»
 دییپ قویبردی. روشن بیر بولک اوغلانلارا قوشولیب گیتدی. اول غریب اوغلانلارینگ آرقاسینی
 قوتوپ، بای، سؤوداگارلرینگ، اوغلانلاریندن عارلارینی آلیپ برردی. روشن بایلارینگ
 اوغلانلارینی اوراندا، اولارین قاپیرغالارینی چاتلاداردی. بای اوغول لاری آتا-انه لرینه آغلاپ عرض
 ادردی. لر. بیز مونونگ آتاسیندان یانگی دیندیق. اگر بو هم آتاسی یالی کمالا گلایسه، اوندایزه گون
 برمز. آتاسیندان هم باش بتر بولار» دییپ، بایلار، سؤوداگارلر روشننی یوق اتمه گینگ پیکیرینه

دۆشدۆلر. اۇز آرا مصلحتلاشیدیلا. بۇ مصلحتدان جیغالی بگ خبردار بولۇپ، قاچىپ گىتمىگىچى بولدى. اول اۇز ماشغالاسى بىلن رۇم پاتىشاسى نىنگ يۇردۇنا اوغرادى.

بو يۇردۇنگ پاتشاسىنا ھۆنگكۇر دىيىردى.

جیغالی بگ باردى ھۆنگكۇر نىنگ يۇردۇنا. بۇ كۆنم ھۆنگكۇر نىنگ قاشىنا بارىپ، سلام برىپ دۇردى.

ھۆنگكۇر:

— ھاوا، جیغالی بگ، خبرىنگى برا! — دىيىدى.

— دۇز نصیبام چكىپ، خىزمىنگا گلىم، تقصیر!

— يۇرپىر خىزمىتا.

جیغالی بگ بىر يىل خىزمىت ادىپ، بىلنە پىچاق، آى پالتا قىسىدىرى. اىكى يىل خىزمىت ادىپ، آت مۆندى، سىرپاي گىدى. اوچ يىل خىزمىت ادىپ، يك قلم بولدى. اۇنگكى سىپايى لارىنگ ھمەسى نىنگ عملىنى اليندىن آلدى، بۇ سىپايى لارىنگ، اىچىندىن قىرىندى كچماگە آيلانىشىدى، اولار ھۆنگكۇر نىنگ، يانينا جمە نىشىپ گلىپ:

— او، تقصیر، بۇ توركمىن ھمە عملىمىزى اليمىزدىن آلدى، بىزدىن اۇكدە نامە عملى بار مۇنۇنگ؟ — دىيىپ سۇرادىلار.

— بۇ سىزدىن اۇكدە، آت شناس، اولى سىيس.

— اولى سىيس بوليان بولسا، اول سانگا بىر ایلده يوق آت تاپىپ برسىن. ھۆنگكۇر جیغالی بگ يۆزلەنىپ:

— ھا، جیغالی بگ، مانگا ایلده يوق پاكىزه بىر آت تاپىپ بر دىيىدى.

جیغالی بگ: «بولار، تقصیر!» دىيىپ، يل مايا مۆتۆپ، عربستان ايلاتىنى اوچ آيلاپ كزدى. ایلده يوق آت تاپىلمادى. بىر كۆن دريایی شورۇنگ بويۇندا اىكىندى نمازىنى اووقاپ اوتىردى. بۇ دريانىنگ بويۇندا ھۆنگكۇر نىنگ يىلقىسى الكىن ياتىردى. بىر ماحالدا دريادان بىر آت چىقىپ، بىر بايتالا اوچ مرتبه آشىپ، ينه دريا گىرىپ گىديپىردى. جیغالی بگ: «الله، سوو آتى بوليار دىيىپ اشيدىياردىم، چىن بولدى-او!» دىيىپ، يانگقى بايتالى بللۇپ قايدىپىردى. گلىدى ھۆنگكۇر نىنگ قاشىنا، «تقصیر، ایلده يوق آت گرىك بولسا، گلچك بىل شو وقتا چىلى ھولۇقما» دىيىدى. بۇ بايتال آى-سأحدى دولۇپ، بىر گۆنى تازى نىنگ چاغاسى يالى بىر زات تاشلادى. اسوان اتسەلر، اۇزى قىسراق. چوپان لار تايى جیغالی

بگىنگ يانينا گىردىلر: «شول بايتالدا بولان تاي شو» دىيدىلر. جىغالى بگ تايى ھۆنگكارىنگ قاشينا گىردى.

— تقصير، ايلده يوق ات گىرگ بولسا، اينه، شوندا دۇغار دىيدى.

پاه، سىپايى لارا يامانلاماغا گىرگىلدى.

— تقصيريم، شو توركمن سنى اويناپ يۇر — دىيدىلر.

— اول نيچىك؟

— ايلده يوق ات گىرگ بولسا دىيىپ، اچ ايلاپ آلداپ گزەنى بىر يانگا، بىر يىلا چىلى ھولوقما دىيىپ آلداپ گزەنى يە بىر يانگا، اينگ سونگۇندا ايلده يوق ات شوندا دۇغار دىيىپ، بىر اورقاچى تازى نىنگ چاغاسىنى اكلدى، اول سنى اويناپ يۇر — دىيدىلر. ھۆنگكار بولار ايناپ: «ايسه مۇنى نۇتسه بولارقا؟» دىيىپ سورادى. اولار:

— تقصير، گۇزۇنى اويناينگا! — دىيدىلر.

سىپايى لار يامانلاپ، جىغالى بگىنگ گۇزۇنى اويدۇردىلار. بىر آدمىنى امگ ياناسا، علاج يوق. بىر گۇند بىر گون يامانلاپ، يانگى گۇل اندامىنگ ارى مۇمىن بگى ھم اۇلدۇرتدىلر.

جىغالى بگىنگ بۇ قالادا بىر دوستى باردى. اول: — ھاو، جىغالى بگ، توركمنى دۆرتمه سنگ، دۇيماز دىيىلر، سنىنگ سونگۇنكا چىقارلار، گۇتريپ بۇ قالادان! — دىيىپ، مصلحت بردى.

شول گۇرۇنگىن سونگ جىغالى بگ ھۆنگكارىنگ قاشينا گلىپ:

— ھاو تقصير، منىنگ گۇزۇمى اويدۇنگ، اوغلۇمى اۇلدۇردىنگ، منىنگ سىندىن سونگى دىلەگىم — شو قىسراغى سىندىن دىلەيان — دىيدى. ھۆنگكار قاھار اوستونده: «دۇلكم بولسا، شونى سانگا باغىش ايتىم!» دىيدى. جىغالى بگ قىسراغى دىلۇپ آلدى. بۇ قىسراق اچ پاغسا ديوال كىمىن پىتىشى.

جىغالى بگ روشنه:

— اي، روشن جان، بىر گون پاتى-پوتىنگى التىپ گل. بىر گون گل اندام پىنگانكى التىپ گل. بىر گون منى آرتلاشديرىپ قاچ. بۇ يۇرتدان اوج گۇنبد داغينا قاچالى - دىيدى.

روشن:

— ياغشى — دىيىپ، بىر گون پاتى-پوتۇسىنى التىپ گلىدى. بىر گون گل اندام ينگەسىنى التىپ گلىدى. بىر گونم آتاسىنى آرتلاشديرىپ قاچدى.

— اوغلو، خبردار بول، ايزىنگدان قوغى بولايماسين!
 — آتا، بير آتلى-ها گليار.
 — آتى ناهيلى؟
 — قارا دور، آتا.
 — قارا دور بولسا، اوغلو، اول آتىنگ كۇزى چاقاندير، كون چيقان بولسا، كوتونگ تيينه قاجيپر.
 چاقان آتىنگ كۇزى گونە بولماز، كوتونگ آشاغينا طرف قاجيپر — ديدى.
 چاقان آتىنگ كۇزى گون بيلن قاقيشيپ، كآ پردە بۇدراپ، كآ پردە سۇرشۇپ، بۇ قاليبردى.
 — آتا، ينه بير آتلى گليار.
 — ناهيلى آت؟
 — آل آت.
 — آل آت بولسا، اۇتن بيل قوتۇر بولاندير، قوتۇر مالينگ اوچ ييلا چنلى تىنينگ، اوۇسى
 اوچميشين. توقايدان-توقايا، چنگلن-چنگله توتۇپر، اوغلو!
 روشن آتىنى توقايدان-توقايا، چنگلن-چنگله توتۇپردى. قوتۇر آت كآ پردە چنگله سۇيكه نيپ، كآ
 پردە آغاچا سۇيكه نيپ، بۇ هم قاليبردى. بۇلار گليپ، اوچ-گنبد داغيندا چرتك توتۇپ، مسكن اديپ، بۇ
 پردە بولۇپرسين لر.
 جيغالى بگ روشنينگ اينه اوڭ-ياى ياساپ پردى. «اوغلو، ميداندا آو آتپير» دىيىپ تابشيردى.
 روشن ار نىسى بيلن دۇران اوغلان، اتان اوڭى يره دوشه نوق. كييك، قولان، سۇلكون، توشان
 آتپ، گتيرىپ دور، نىققه لارى شو. روشن بير گون سۇرۇدن قالان، تازە قۇزلان سيغرا ساتاشدى.
 تاناسينى قوجاغينا آليپ قايدىردى. گتيردى چاتماسينا، چولا پردە، اۇزلىرى اوچ آدم، آق بولاڭلى
 بولدۇلار. ينه بير گون ميداندا آو اولاپ يۇركا، مونكا اصفهانا باريان قيرق قلندر دوش گلدى. اولار:
 — اوغلان، بۇ پردە نامە ايشلاپ يۇرسونگ؟ — دىيىپ سۇرادىلار.
 — شو پردە اۇيۇمىز بار.
 — اۇيۇنكىز بولسا، بىزى تانگرى ميهمانى آلامينگ؟
 — آتام بار، گنگشه يين.
 روشن گليپ، آتاسينا گنگشدى:
 — آتا، بير انتك قلندر تانگرى ميهمانى بولجاق دىيىار، اولارا نامە جوغاپ برهلى؟

— اوغۇلۇم، ايشيگيميزه تانگرى ميهمانى گليپ، قايدان يىرى يوقدۇر. بار، اكل، علاجى بولار. روشن قلندرلارى، تيركشديريپ التدى، قيرق اشك جىغالى بگينگ چاتماسى نىنگ تۇرەگينده آنگيرشيب، جاي تاپسين-دا.

— هانى، آتا، بولارى اكلديك. ايندى بولارا نامه برچك؟

— اوغۇلۇم، تانانگ اوتۇغاندير، دررو سيغرينگى سوي — ديدى.

باشغا خيزمت اتچك آدم يوق. بير گل اندام ينگهسى بار. گل اندام ينگهسى ايكي سينيى بيلينه اورۇپ، بيلهگينى چىزغاپ، گون باتاندان ارته چاش قالينچا خيزمت اتدى.

قلندرلار ينگ باش تۇتانيئا عبدالله قلندر ديدى.

جوغاپ آلپ، قايتجاق ماحاليندا عبدالله قلندر:

— هاو، قلندرلار، بو كۆرۆنگ، بو نرسسه اوغلانينگ اينده گل اندامينگ قناعت اديپ اوتۇرئيشينا حيران، شوئى تعريف اديپ گيتمه سم بولمازا — ديبپ، اونونگ شانينا كۆپ تعريفلى سۆزلر اديپ، خوشلاشيب، قلندرلار يولا دۆشدۆلر. شول گليش لرينه قلندرلار ينگ يولى عربستان يوردۇندان دۆشدى. اولار: «تانگرى ميهمانى آليان كيشى بارمى؟» ديبپ، بير بو ايشيگه باريارلار، بير اول ايشيگه. شوئدا بير آدم:

— هاو، قلندرلار، سيز باش اووارا-اون اووارا بولونپ دۆشسه نگيز، كيم ميهمان آلمايار

سيزى؟ — ديدى.

— باش اووارا-اون اووارا بولونپ دۆشمه يارس، بيزينگ قيرقيمزينگ هۇتدأميزدن گلن

آدمينگقا دۆشياارس، بولماسا اوتوبرياس.

اوندا اول آدم:

— هاو، قلندرلار، بو يورتدا سيزينگ قيرقينگيزينگ هۇتدأنگيزدن گلچك آدم يوق. عربستان

ايلاتى نىنگ پاتيشاسى، سيزينگ هۇتدأنگيزدن گلي بيلر — ديدى.

قلندرلار سۆرۆپ، ريحان عربينگ حۇسورينا گلدى. لر. موئى ريحان عربا:

— تقصير، بير انتك قلندر تانگرى ميهمانى ديرين ديبپ گلدى — ديبپ خبر بردى. لر.

ريحان عرب:

— بارينگ، ميهمان آلينگ، اوزباشينا جاي بوشاديب برينگ ديدى!

اۇلارنىڭ اۇزباش لارينا بير جاى برىپ، قلندارلارنىڭ چايىنى تىمماكى سىنى، قابلاسىنى، نىشەسىنى
اوپچون اتىرىپ، رىحان عرب خۇتن دان سونگ، بولارنىڭ يانينا گوررونك چىلىگە گلىدى. عرب گلىپ،
موتدەكانىڭ قاپدالينا كچىپ، كوردى كوپچونگە تىرسەگىنى تاشلاپ، پارە سنگ يالى بولۇپ
آغدارىلىپ ياتىر. اول:

— ھار، قلندارلار، سىزىلر جهان كىشداگە مىنگزە يارسىنگىز، يالانچى دا نامە كپ-گوررونك بار.
يالانچى نىڭ دۇر موئشىندان گوررونك، اتسەنگىز-لە! — دىدى.

بۇ پاتىشا بولان سونگ، قلندارلار مۇندان صد ھزار قىسىندى لار. عبدالله قلندر:

— اى، تقصير پاتىشاھىم، سانگا گوررونك برسك، شو يولدان گلىاركاك، اوچ كۇنبد داغىندا بير
چرتكەدە مېھمان بولدۇق. شۇندا بير ماشغالا كوردۆك. يالانچى دا حۆير پىكر دىيىلىانى ايكى بولسا
بىرى شول، يكە بولسا خۇت اۆزى شول. شوئى تعريف اديپ، بير سۆز آيىپ برەلى.
اؤنسونگ، مىخانادان قۇوماجاق بولسانگ، بىزى قىسىندىرىپ اوتورما، دررو يويول شو پردن
— دىدى.

رىحان:

— ھانى آيىپ بر — دىدى.

شو پردە عبدالله قلندر گۇاندامى تاريپ اديپ، باش كىلمە سۆز آيدار كرك:

عرضىمى ايشىنگىن، عربىنگ شاهی!
گۇاندام دك سۇور يارى گۇرمەدىم.
اون دۇردى گىجانىنگ منور آبی،
گۇاندام دك سۇور يارى گۇرمەدىم،

قول لارى حىنالى بندىندە يۆزۆك،
ادب بىلن سۇزلار، گۇزلرى سۆزۆك،
سورايى كرىنلى، بىللىرى، نازىك،
گۇاندام دك سۇور يارى گۇرمەدىم،

يۆرگمىزدىن چىقماز داغ اۆزىرە داغى،
خۇب نازىك ياسالمىش باشدان آياغى،
تۈر نوۋچالى-تازە قۇچمالي چاغى،
گل اندام دك سۇور يارى گۇرمەدېم.

من چىقمىشام كآبه دىيىپ آرادا،
بارچا قۇلنى حق پتيرسىن ميرادا.
عبدالله دىير، بو يالانچى دۇنيآده،
گل اندام دك سۇور يارى گۇرمەدېم.

عبدالله قلندر بو سۇزى آيداندان سۇنگ، عرب زانگار تارسا پرىندىن تۇرۇپ، «حق» دىيىپ،
قۇرساغىنا بىر اۇرۇپ، چىنگ آرقان دۇشۇپ قايدىيىردى. اسسىندىن گىدىپ، چاشىپ ياتىر زانگار.
مۇنگا قلندىرلار حيران بولدى.

— نا جىن اۇردۇقا بو زانگار؟

شۇ ياتىشىنا ريحان عرب اوچ ساعتدان سۇنگ اۋزۇنە كلىپ، ديوانىنا اۆملۇپ قۇيىردى. ديوانى
بارىپ قازناسىندان زىلى سىرپايدان آلىپ كىتىرىپ، قلندىرلارنىڭ ھەر ھايىسىسى نىنگ اۋنگۇنە بىر
سىرپايى اپلۇپ قۇيدى. قلندىرلار سىرپايى گىيىپ، قۇمپارشىپ، قۇللۇق آيدىپ اوتۇردىلار. عبدالله قلندر:
— ھو، تقصير، بو نامانىنگ سىرپايى، نامانىنگ پرىمى، پىشگىش، انعامى؟ — دىيىپ سۇردى.
— ھو، قلندىرلار، سىز خۇداى طرفىندان گلن عزيز مېھمان اكنىنگىز. من شىروان ولايتى نىنگ
پاتىشاسى نىنگ، گل اندام دىين قىزىنى بىر مۇنگ باش يۆز طىلا قالىنگ بىرىپ، اۋزۇم آلقاق بولۇپ
كىتىرىۋىردىم. بىر يردىن كلىۋر كۇم، قىرق قاراچى پىدا بولدى، «الله» دىيىپ آت قۇيدۇلار، اۇرشايىن
دىيىم غافل دىم، ياراغ لارىم بىندى. ياراغ لارىمى آلماغا وقت بولمادى. اۋن-سۇنگ، كجەبۇنى تاشلاپ،
آتىم بىلن اۋزۇم قاچىپ قۇتۇلدىم. من قىرق اتلى نىنگ اصفهان، نصفى جهان، نىشاپۇر، سۇودى قار،
گرمىيان، عۇمان، ھزىر بىگجان، ھىرى رۇوان، تۇورىز، عربستان — ھايىسى يۇردۇنگ
آدمسى دىق لارىنى بىلمان يۇردۇم. اول زانگار تۇيس مېنىڭ قۇلتۇجاغىمدا ياتان اكنى! — دىيىپ،
تۇرۇپ كىتدى. عبدالله قلندر:

— ھاو، قلندرلار، ئوآب دىيىپ، گۇناھنىڭ لۇمىيىنا باتايدىق اۆيدىان. اول نرسسەلر نىڭ يەكەجە سىغرىنى سۆيىدۇر، دۇزۇنى ايىپ، بۇ يەره گىلىپ يامانلاپ غماز بولۇق، غماز نىڭ جايى ھەم جەننەم بولسا گىرك، مەن نىڭ دىيەنمى اتسەنكىز، شۇنۇڭ سىرپايى نىڭ ھەم، دۇزۇنىڭ ھەم قۇربانى گىدەيىن، مۇنداق كىچە اتلانىلىڭ! — دىيىپ، قلندرلار سىرپاي لارنى چىقارپ، مى خانانىڭ بۇرچۇنا اوردۇلار. قلندرلار اتلانىپ، كىچانىڭ ايچىندە قايدىپىردى.

پاھ، قلندرلار نىڭ اتلانىرى رىحان عرب نىڭ پروايىنا-دا دال. دىسىنە قارىرى عرب اتىنى گىتيرپ، اير، يۇنا جۇپ ايلي تىگمەن قۇندۇرپ، مۇندى آتا، اوز پىتىك پرى، باسدى آتا قامچىنى. اۆچ-دۇرت گۇنە قالمان، اۆچ گۇنە داغىنا اينگدارپ گىلدى. ياقىن گىلپىرندە، اۇنۇڭ آتى روشنىڭ بايتالى نىڭ ايسىنى آلىپ، بىر ھايقىرىپ كىشنگەدى. توقاي يانگلا نىپ گىتدى. مۇنى اشىدىپ، روشن يىڭەسى نىڭ يانىنا گىلىپ:

— ھاو، يىڭە جان، بىر گۆرۈڭدى بار، قاپلانگى، شىرمى، بىلمەيم نامانىڭ اۇوازدىيغىنى؟ — دىيىدى.

— روشن جان، قاپلانگىنى-دا بىلمەن، شىرىنى-دە، مەن سىنىڭ اىلنگىن گىتدەم.

— ھاى، يىڭە جان، اۇ نىچىك؟

— بىر يردن خىر تاپپىپ، عرب بۇرىك گىلپار، بۇ شۇنۇڭ آتى نىڭ كىشنگە يىشى.

اۇغلان قۇرقدى.

— الله، يىڭە، عرب گىلپان بولسا، مەن قاچىپ بىر يانگا كىزلىنىم، نىچىك بولارقا؟

— روشن جان، ھەر زاتدىر، گويچىلى غنىم دىر. قاچىپ كىزلىنىڭ كىزله نأى.

روشن قاچىپ، بىر يانگا كىزلىدى. اۇنيانچا عرب زانگار ھەم گۆرلۇپ-ھارلاپ گىلدى. گۇل اندام

چاتمادان چىقىپ، سلام برىپ اۇتۇرچاق بولۇپىردى.

— ھاو، زانگار، اۇتۇرما، مۇن آتىڭ سىرتىنا!

— اى، عرب، مەن نىڭ بولجاغىم بولۇپىدىر، بۇيام سىنگىپىدىر، ايندى مەن ايل-جايىمدان قۇزغاما.

— پاھى، مۇن آتىڭ سىرتىنا!

— ھۇ، عرب، سانگا بىر گۆرۈڭ بار!

— نامە گۆرۈڭ بار؟

—گۆرۆنگ شول: مَن شوُ وقت سَنینگ بیلن گیتسَم، بو نرِسسه اوغلان: «ینگام مَنینگ عالمده بیر بوینی یوغینی تاپمان اوتوران اکن» دییپ مانگا قارغار. مونتوگ قارغیشی مَنی یردن قالدیرمان. سَن بو گون گیت-ده، ارتیر گل-گل-ده: «اوغلان، ینگانگ بیر سوو برسین» دییپ آیت. مَن سانگا سوو برن کیشی بولایین. سَن مَنی باسیپ اکیدن کیشی بول. نامَه قارغاسالار، سانگا قارغاسین لار. سبأبی سَن — بولارا دوشمان. دوشمانینگ دوشمانا قارغیشی کار اتمزمیشین.

زانگار عرب:

—یاغشی — دییپ قایتدی.

روشن هم بیر یردن گلدی.

—روشن جان، اونئی آداپ-اوغشاپ بیربادا قایتاردیم. اول زانگار آیریلیشمان. ارتیر ینه گلر. گلسه، شونوگ آتینی بایتالینگا دیله. اونوگ آتی سوو آتی نینگ توخومی. سَنینگ بایتالینگ هم سوو آتینیگ توخومی. شوندان بیر آت دوغسا، آتینگ پتیشیپ، اوزونگ پتیشیپ، اونسونگ، بیر دنگلیگینیگ تاپماسانگ، الینگن کیدیارین.

ارتهسی گون قالپ-قالماققا عرب زانگار ینه اینگاریپ گلدی. روشن اونگوندن چیقپ، اونوگ آتینی شاپا جیلولادی-دا:

—هاو، آقا، بیرجه بایتالیم بار، هوره گلیپدیر، چول یرده آت تاپمان، هلاک بولوپ یورون. شو آتینیگ مانگا هوره برا — دییدی.

—آی، پتیمچه، حالی مَن مونگا بایتال سیدیگینی ایسغادان یریم یوق! — دییدی.

خبری کیمدن آل؟ گل اندامدان. اول:

—الله، بیگیدینگ آتینا باق-، الله، بیگیدینگ آلاشاسینا باق-، الله، بیگیده-ده ایش دوشدی-ها! اونئی بو یانا اییریپ دوران کیم؟ اییریپ دوران بیز اونئی. اینگ سونگوندا مَنی آتینگ حرام سیدیگینه آلماجاق بولدونکمی، زانگار! — دییپ، چاتمادا سلکیراک- سلکیراک گپلأبردی.

چاتمادان یاقیملی سس چیقپرنسونگ، اوزونگیزه بللی، ریحان عرب: «آنا، آتی ناتسنگ، شونئی ات» دییپ، آتدان دوشوپ، آتی قویدی-دا، چاتما اوتاگیتدی.

آت — داشاردا، عرب — ایچرده. مس آت. دمه گلن بایتال. روشن آتی بایتالینا اوچ مرتبه آشیردی. ایچرده نامَه بولانی نینگ بللی سی یوق... اونینچا عرب-دا چیقدی. گلیپ، آتینا مونتوپ: «اوغلان، ایندی بیز قایتجاج، ینگهنگ بیزه بیر سوو برسین» دییدی.

— ھانى، يىنگە جان، عرب سۇ پىرسىن دىيىپ آيدىار.

گۇل اندام يىنگەسى-دە آدى بگ سۇلتان دان قالان آلتىن جامى آلىپ، سۇ سالىپ، چاتمادان سۆيتۈپ-سارقىپ، كىنجىرۇپ، جلوه تاشلاپ گىلپ، جامى عربىنگ قولۇنا اوزاتدى. عرب جامى قولۇندان قانگىرپ آلىپ، سۇوئى بىر يانا سىرپاگەدە، جامى قولتۇغىنا اوردى. گۇل اندامىنگ بىلەگىندىن پنجانى اوزۇپ، بىر چكندە، اوئى آتىنگ دېگىسىنە چىقاريدى. عرب آتىنگ جىلاوئىنى ايزىنا دۇندىرپ، باسدى آتا قامچىنى. روشن-دە آغلاپ-آغلاپ، پىدالاپ ايزىنا دۆشۈبردى.

روشن رىحان عربا يۆزلەنىپ:

— مرد بولسانگ، اتجەگىنگى اتدىنگ، يوردۇنگى-جايىنگى سالغى برىپ گىت، مَن ھم بىگىت بولۇپ يىتىشىم، سندنە عارىمى قويمارين! — دىيىپ، بىر سۇز آيتدى:

عرب، مۇندان كىدر بولسانگ،
سنىنگ، جايىنگ قاندا بولار؟
يوق مرادا يتر بولسانگ،
سنىنگ جايىنگ قاندا بولار؟

غَم بىلن قارنىم دويۇردىنگ،
عزىز يىنگامدىن آيىردىنگ،
اۇچار قاناتىم مايىردىنگ،
رىحان، جايىنگ قاندا بولار؟

حأضير مىندن نوبات اؤتدى،
دۇشمان، سانگا نوبات يتدى،
مانگا باشدان تَقدير يتدى،
رىحان، جايىنگ قاندا بولار؟

روشن دىيىر، مَن گىر مَن،
يۆركلرنگە اوت سالار مَن،

بۇ گۇن يا تانگلا بارار مَن،
عرب، جايىنگ قاندا بولار؟

ريحان عرب-دا:

— اى، اوغلان، مانگا ریحان عرب دىيەرلر، اگِر-ده پىنگه نگی، مَنی ايسله سىنگ، بىزى عربستان
يوردۇندان تاپارسىنگ — دىيدى-ده آتىنى قامچا باسدى. روشن بولسا آغلاپ-انگراپ قالپىردى.
گُله اندام يىنگه سى آتىنگ اوستۇنده ايزىنا قاراپ، باش كَلمه سۇز آيتدى:

يىغلاماغيل، قيامت ليق پىر زىندىم،
گۇزىاشىنگ دۇكوشىنگ، آلدى جانىمى،
ناچه ماحال بويۇنگ كۇرۇپ قۇواندىم،
قانگىرلىپ باقىشىنگ آلدى جانىمى.

زار-زار آغلاپ، قادر الله داد اديپ،
دۇست آغلاپ، دۇشمان لارىنگ شاد اديپ،
غملى گۇنده غرىپ يىنگه ننگ ياد اديپ،
كۇپ نالا چكىشىنگ، آلدى جانىمى.

مىنىگ بۇ گون لىم غم بىلن اۇتر،
همه ايش خۇدان، تَقديرا دارتار،
آيرالغىنگ اۇدى اۇلۇمدن پتر،
گۇزىاشىنگ دۇكوشىنگ آلدى جانىمى.

گُله اندام دىير، قالدىم هجرانا، داغا،
بادى-خزان دىگدى بىزىنگ چارباغا،
سانگا قولداو برسىن يا شىر درگا،
دلمۇرىپ باقىشىنگ آلدى جانىمى.

گۇل اندام سۇزۇنى تمام اتدى. روشن بىچاره يىنگهسى نىنگ آهى-نالاسىندان گۇونى بۇزۇلپ، غم باسىپ، باش كلمه سۇز آيتدى:

واخ، منى خوارى-زار اتدينك،
ظالم آيرالتيق، آيرالتيق!
آيرالتيق اودۇنا اتدينك،
ظالم آيرالتيق، آيرالتيق!

چكديگيم دير داغى-فراق،
يىنگم دۇشدى مندىن ايراق،
ايندى كيمدىن ايدم سوراغ،
ظالم آيرالتيق، آيرالتيق؟!

گىجه لر گۇردۇگيم دۇيشدۇر،
آيرالتيق بىر يامان ايشدير،
ايكى ديدۇم قانلى ياشدير،
ظالم آيرالتيق، آيرالتيق!

بۇ دۇنيا كيمي شاد اتدى،
آشنا بولانى ياد اتدى،
كيم اوينادى، اونى اوئتدى،
ظالم آيرالتيق، آيرالتيق!

سندىن مدد بولار، خۇدا،
يا مۇحمەد، يا مۇصطفى،
روشن آيدار، شير درگا،
ياقدى آيرالتيق، آيرالتيق!

روشن سۆزۈنى تمام اتدى. ريحان عرب بولسا شول سۆرۈپ بارشىنا آراز چايى نىنگ
اوستوندىن گلدى. باسدى آتا قامچىنى — آت چايىنگ اون باش گز آنگيرسىنا دۆشۈپ، داشى
اوپۇرىپ، اول گيتدى.

روشن مۇنۇنگ ايزىندان گليپ، آتىنگ سگرأپ بۇكن ايزىنى گۇرۇپ: «اي، زانگار روشن! سنىنگ،
بايتالينگدان بير آت دوغجاق، او-دا يدى ياشاجاق، اونسونگ، سن هم شولار يالى آتىنگى آرازىنگ
چايىندان تووۇسدىرىپ، اونسونگ، باريپ عارىنگى آلجاغ-اوو! بو آتىنگ، اوستونده گل اندام يىنگم هم
باردير-اوو» دىيىپ، غم چكىپ يىغلاپ اوتوردى، ينه-ده اۇزى-اۇزۇنه «اي، دالى كۇنگلۇم، ملول
بولما» دىيىپ، گل اندام يىنگه سىنى ياد اديپ، دريانىنگ بوئوندا زار-زار يىغلاپ، باش كلمه سوز آيدار
گرگ، گۇر-باق، نامە دىيىار:

دالى كۇنگلۇم، ملول بولما،
منىنگ هم باغريم باش بولدى،
گلدى گۇيچلى، غنيم اوغراپ،
پتمەدى گۇيچۇم، ياش اولدى.

من آتادان يكه بولدۇم،
قايفى-حسرت بيلن اۇلدۇم،
داغلاردا مۇنگالپ قالدیم،
آتىم يوق، يولۇم داش اولدى.

آغلادیم، باغريم ازیلدى،
غمينگ سازلارى دۆزۆلدى.
بيقيلپ، اوردام بوژولدى،
دالى كۇنگول سرخوش اولدى.

روشن دىير گۇردۇم اۇزۇمدن،
حدر اتمەدى سۇزۇمدن،

یئغلايیپ قالدیم ایزیندان،
گل اندام میند داش اولدی.

روشن بو سۆزی آیدیب، دۇنۆپ ایزینا قایدیبردی. شول گلشینه توقایینگ ایچینده آزاشدی. آزاشا-آزاشا یاریم گیجه آتاسی نینگ چرته‌گینی تاپدی. یاداپ گلن اوغلان بیر یان چتده اوغلاپ قالیبردی. ارته‌سی جیغالی بگ نمازا تۇرۇپ، نمازینی اوقاپ بولۇپ: «اوغلو، تۇر!» دئییدی. روشن: «ها نامة بار، آتا؟» دئییب، هاسیردیقلاپ پریندن تۇردی.

— اوغلو، سنینگ بایتالینگدان بیر آت دۇغار. مین اۆتن آغشام دۆیشۆمده گۆردۆم. اۆزی هم آیدا بیر یاشار.

— آتا، هاچان دۇغار؟

— گلچک بیل شو گۆنلر دۇغار.

— گلچک بیل شو گۆنلر ینه نأچه گۆندین بولیار، آتا؟

— صبر ات، اوغلو، هولوقما، باسیم بولار، بایتالینگکی باق، بچر، گۆزله‌گینی پتیر-ده گزیپر.

روشن بایتالینی باقیپ بچریپ گزیبرسین.

بایتالی نینگ آیی-سأهدی دولۇپ، بیر گۆن میداندا باقیپ یۇرگا، تازی نینگ چاغاسی یالی بیر زات تاشلادی، اسوان اتسه، اۆزی ارکک. روشن: «الله جان لاریم، بولجاق تاي شومۇقا یا باشفا بیر زات میقا؟» دئییب اویلاندى. — گل، هر زات هم بولسا، آتاما بیر گۆرکزیین» دئییب، تایی قوجاغینا آلیپ قایدیبردی. گتیردی آتاسی نینگ یانینا.

— آتا!

— ها، اوغلو!

— بایتال-ا بیر زات تاشلادی. بولجاق تاي شومی یا تایدان اۆنگۆرتی-ده بیر زات چیقیارمی؟

— هانی اوغلو، آلیپ گل، گۆره‌یین.

— جیغالی بگ سییالاپ-سرمه لاپ گۆرۆپ:

— اوغلو، بولجاق تاي شو — دئییدی.

— قارری بیدولت زانگار-، نامة یامان لیق ائدیم مین سانگا؟

— ها، اوغلو؟

— بۇ قىرىق يىلدا ھىم آدم گۇتريمز.

— ھۇلۇقما، اوغلو، باسىم گۇتير. انەسى بىلن آراز چايى نىنگ باشىنا قويۇپ. آدم نظرى دۆشمەدىك یردە گزسىن.

— ياغشى، آتا — دىيىپ، روشن تايىنى انەسى بىلن آراز چايى نىنگ بويۇنا قويۇپ. گۈندە اوچ وقت-دۇرت وقت اۇزى باريپ بارلايار. آدم نظرى دۆشمەسىن دىيىپ سونگ، اۇزى گۇزۇنى يۇمۇپ بارلاپ قايدىار. تايى نىنگ دۆنگۈلدۇپ گزىپ يۇرەنىنى، قىرچىلدايىپ اوت ايىپ يۇرەنىنى قولاغى بىلن اشىيىپ قايدىار. بىر گۈن بارسا، تايى نىنگ دۆنگۈلدىسى-دە يۇق، قىرچىلدىسى-دا. انگىراق باريپ قولاق آسيار، بارراک گلىپ قولاق آسيار. ھىچ مۇنۇگ قولاغىنا دىگان زات يۇق. «الله جان لاريم، گۇزۇمى آچىپ گۇزۇلمەسم بولمادى-ھۇ، دىيىپ، گۇزۇنى آچىپ گۇزۇلمەسە، تاي آراز چايى نىنگ انگىرسىندا گزىپ يۇر.

روشن: «ايشىم قايتدى، تۇوھەلى-شمال تۇغلاپ انگرى اۇتۇرايىپىر-اۋۇ مۇنى، دىيىپ اويلاندى. روشن تايىنى ناچە جان اديپ چاغىرسا-دا، اۋنۇنگ پروايىنا-دا دال — ايكي-باقا ات سالىپ يۇر. بىر ماحالدا سونگ، ايكي سانى ملە دونلى، ملە پشلى قاررى بابا پيدا بولدى. گلىپ تايى توتۇپ، سىيالاپ-سرمەلۇپ، جىلاوينى قايرالىغىنا قارشى دۇندىرىپ، ھر ھايىسى ساغرىسىنا بىر شاپبات چالدى. تاي سگراپ زىنگى — آراز چايى نىنگ قىرىق گز بىرىسىنە دۆشدى. او يانا بو يانا چاپىپ، اويناپ يۇر تايى. مۇنى گۇرۇپ، روشن يۇۋوردى آتاسى نىنگ يانينا قارشى. گلىدى ھاشلاپ-دۇوشىپ، يۇرەگى ايچىنە سىغمان. بولشى تۇيس آق بىنە تۇتان آدم يالى-دا.

— اي اوغلو، حۇكمان تايىنگى گۇرۇپسىنگ گرك؟

— يۇق، گۇرەمۇق آتا.

— يۇق، اوغلو، گۇرۇپسىنگ، گۇرەنىنگى دىرو آيت، اوغلو، بولماسا يۇرەگىنگ ايچىنگە سىغمان، يۇرەگىنگ يارىلىپ اۋلرسىنگ، اوغلو!

— ياغشى، آتا، تايىمى گۇرەنىمى ساز بىلن بيان ادەيىن — دىيىپ، تايىنى گۇرەنىنى آتاسىنا بيان اديپ، سازىنى قولۇنا آلىپ، باش كلە سۇز ايدار گرك.

آتام، سانگا عرضيم آيتسام،

آراز چاي دان گچدى قىر ات،

بىر ھمت یتدی مۇولامدان،

قانات باغلاپ، اوچدى قىر آت.

كۆينكچە سىن اتسىم زردن،
زروشان طيلكا ايردن
همت پتدى اردن-پيردن،
دريا كيمىن داشدى قىر آت،

ياداپ، يدى گون اوقلادى،
قىر آت يولوئى ساقلادى،
آراز چايىندان اوقلادى،
قىرق كز بارى دوشدى قىر آت.

روشن آيدار، يا چىبار،
شاهيمردان، بول مددكار!
جىلاويندا ايكي پير بار،
اۋلىنچا يولداشدير قىر آت.

روشن بو سۆزى آيداندا سونگ، جىغالى بگ:
— بار، اوغلو، تايىنكى اكل — دىيدى. روشن تايىنى اكلدى.
— اوغلو، بىر يركومه قاز، اوستونى قايىم باسىپ، يرينگ تىينده قىرق گونلۇپ باق — دىيدى.
روشن تايىنى يرينگ تىينده قىرق گون باقدى. قىرق بىرىنجى گونى:
— بار، اوغلو، تايىنكى كتير — دىيدى.
روشن بارىپ، تايىنى ايدىپ كتىردى. جىغالى بگ سىيالاپ-سىرمه لۇپ كۇرۇپ، بىر پره گلنده: «شۇ
پرىنه گون دوشۇپدير، اوغلو!» دىيدى.
— يوق، دوشن دالدير، آتا — دىيىپ، روشن جوغاپ بردى.
— بار، اسوان ات، دوشندير.

بارىپ اسوان اتسه، اتاسى نىنگ آيدانى راست اكن، يانگى يردن بىر آزاراق ايشغالانگ بولۇپ، شۇنداق گۇن دۇشيان اكن.

جىغالى بگ:

— انتك بولماندىر، اوغۇم، يانگى يرينى قايىم باسىپ-دا، ينه قىرق گۇنلۇپ باق! — دىيىپ تابشيدى.

روشن تايىنى ينه قىرق گۇنلۇپ باقدى. قىرق بىرىنجى گۇنى جىغالى بگ:

— اوغۇم، تايىنگى گتير! — دىيىدى.

روشن كىدىپ، تايىنى گتيردى. جىغالى بگ سىيالاپ-سىرمەلۇپ گۇرۇپ:

— اوغۇم، تايىنگى كى قالماندىر، يۇنه يرينگ تىينده بۇ بىرنمە چاپلانيدىر. مۇنۇنگ نۇغتاسىنى، دۇغا باغىنى، اشىكلرىنى سىرىپ آلىپ، يالانگاچلاپ، آراز چايى نىنگ بۇيۇنا قويۇپ. بىر سىلنگلۇپ، گۇوتۇنى آچسىن- دىيىدى.

روشن: «ياغشى» دىيىپ، تايى نىنگ ھمە عاشقلىرىنى سىرىپ آلىپ، يالانگاچلاپ، آراز چايى نىنگ بۇيۇنا قويۇپ. اما اتاسى نىنگ آيدان سۇزۇنە ياغشى دىيىپ ولين. اۇز ايچىندىن: «اي، قارىرى بىدولت، گېنىكى كۇپلدىاسىنگ، بىر ايشىنگ اوستۇندىن بارايماسانگ ياغشى» دىيىپ پىكىر ادىار. دىيىسە-دە، اتاسى نىنگ رايىنى يىقىپ بىلەنۇق.

روشن تايىنى قويۇپ، بىر بىيك دېانىنگ اوستۇنە چىقىپ، كىپ ادىپ گۇزۇلۇپ دۇرۇپرسىن. پاه، سىگىن گۇنلۇپ يرينگ تىينده باقىلان تاي آقا يۇمۇرتغا يالى تۇغالانىار-دا، گۇز آچىپ-يۇمىنچانگ دۇقۇز آشىرلىيار. تاي بىر آغىناپ تۇرۇپ، بىر سىلكنىپ، قىيلا قاراپ، قويۇغىنى جاي تاردىپ چاپىپ اۇتاكىتىدى. روشن-دە اۇنگ اته گىنى دىشلاپ، بردى ايزىندان پايرىدىنى: «ھاي، قىر آت، مۇنۇندا!» دىيىپ قىغىردى. اما تاي روشنىنگ قىغىرائىنا قولاق آسدىمى — گۇزۇندىن غايىب بولۇپ اۇتاكىتىدى. بىر ميدان يۇرۇپ، خالىس يادادى. روشن: «واخ، قارىرى بىدولت زانگار، بىر ايشىنگ اوستۇندىن بارجاقدىنگ، باردىنگ-دا دىندىنگ. اۇندا اول، مۇندا بول دىيىپ، گېنىكى كۇپلدىشىنگىن-دە بىلىاردىم-لە» دىيىپ، دۇدەنكۇلۇپ بارشىنا اتاسىنا كايىنار. «مۇنۇ اۇزال ائامىندا ھر كىمىنگ اۇيۇندە قارىسى بولسا، قاراندان سۇنگ آرقاسىنا گۇتريپ، داغدان اۇتۇرىپ، تاشلاپ قايدىار دىيىپ اشىدىاردىم. داغدان اۇتۇرىپ تاشلاپ قايدىپ، بۇ قارىرى پاقىرلارنىنگ نامە ضررى دىكاركا دىيىپ گۇوتۇمە گلىپ يۇردى. ھر كىمىنگ اۇيۇندە قارىسى بولسا، شۇلار يالى ضررى

دیگیا راکنی مۇنۇنگ. ایندی مۇنۇ آرقاما گۇتۈرۈپ، داغان اۇتۇرۈپ تاشلاچاق بولۇپ آزارا قالیپ یۇره‌نیمدن، باریپ بوغۇپ اۇلدۇرۇپ یه‌یین له آق ساقغالی» دئییب اویلاندى! شۇندان یۆۆردى آتاسى نینگ یانینا. گلیپ سن یوق مین یوق، آتاسى نینگ یاقاسیندان شاتیردادیپ تولاپ توتدی.

— اوغلو، نا بولدی؟ — دئییدى، آتاسى دا چاتمانینگ آرتقى اۇره‌سینه قاییم یاپیشدى. بو بارى چکیار. اول دا قاییم یاپیشیدیر. چاتمانینگ آردى لنگکیلداپ لنگکیلداپ گیدیار.

— واخ، اوغلو، خبرینگی بر، خبرینگی!

— خبر شو، قارى بیدولت، درو ایمانینگ اۇور!

— ای، اوغلو، منینگ ایمانلی گیده‌نیم نه قایغینگ سنینگ! ساقغال بولسا یولۇندی، یاقا بولسا

بیرتیلدی. خبرینگی بر، خبرینگی!

— خبر — تاي گیتدی! ..

— اوتۇر، اوغلو، صبر ات، تاي هیچ یانگا گیتمز، اوغلو، بیر گۇمه چۇرك بيشیر. یارینی مانگا بر، یارینی قوشاغینگا سال. تايینگ ایزیندان قیبالا قاراپ اۇتاکیت. ایکی گون یول یۇرۇپ، اۇچۇلجی گونی بیر چینارینگ تیینه بارارسینگ، بارسانگ، بیر آق ساقغال بابا نماز اوقاپ اوتۇراندیر. باردا نمازینا اوی. خفتن اون ایکی کیشی بۇلار. یاریم گجه قیرق کیشی بۇلار. دانگا یاقین اۇچ یۆز آلتمیش ارنلر شول یرده جمله‌نیشلر. شول یرده تايینگ اینگه برلر، اوغلو.

روشن:

— خوب، یاغشی — دئییب، بیر گۇمه چۇرك بيشیریب، یارینی آتاسینا بریب، یارینی قوشاغینا سالیپ، تايینگ، ایزینی آلیپ، قیبالا طرفا اۇتاکیتدی. ایکی گون یول یۇرۇپ، اۇچونجی گون بیر چینارینگ، تیینه باردی. بارسا، بیر آق ساقغال بابا نماز اوقاپ اوتیر. باریپ نمازینا اویدی. خفتن اون ایکی کیشی بولدی. یاریم گجه قیرق کیشی بولدی. دانگا یاقین اۇچ یۆز آلتمیش ارنلر شو یرده جمله‌نیشدی. بو دا یاداپ باران اوغلان، بیر چتده اۇقلاپ قالیبردی.

ارنلر جمله‌نیشیب: «بو اوغلان کیمک، بو اوغلان کیمک؟» دیشیبردی.

اۇندا خضر علیه السلام: «بو بیزینگ نپس اوغلو میزدیر» دئییدى.

— سنینگ نپس اوغلو، بولیان بولسا، بو هایسی کیشینگ اولادیندان؟ — دئییب، اۇندان

سۇرادیلار.

— بو آدی بک سلطانینگ اوغلی، جیغالی بگینگ آغتیغی.

— الله جان لاريم، بو اوغانلار يۇنه-مۇنه كيشى نىنگ اولادىندان دال اكن. بيز شو وقتلار چمكاك، دارغامانقاق، شو اوغانلارنى مقصدىنا پتيراييسك نىچىك بولارقا؟

— عجب بولار — دىيىپ، ارنلر مصلحتلاشىپ، روشنى ياتان پرىندە بيهوش اتدىلر. قارنىنى يارىپ، ايچىنى-باغرىنى يووۇپ آراسسالاپ، ايچىنى نوردان دولدۇرىپ، ينه جايما-جاي قويۇپ، بارچا ارنلر پاتا بردىلر. روشن آسغىرىپ پرىندىن تۇردى. اونگا قىرق-دا بير جام شراب بردىلر. اونى ايچىپ مس بولۇپ، روشن ينه يىقىلدى. ينه ارنلر پاتا بردىلر. ينه آسغىرىپ پرىندىن تۇردى. سونگراقى تۇراندان: «داد، تاييم» دىيىپ تۇردى.

حضرت على شير خدا پير بير نعره چكىدى. تاي انەسى نىنگ يانينا گلن دك هوغورغانىپ كىشنگاپ گلأيدى. «اينه، اوغانلار، تايىنگ» دىيىپ، اونونگ طاناپىنى اليه بردىلر.

«هاو، خضر عليه السلام، سن بىزىنگ نپس اوغلويمىز دىيىپ آيديارسىنگ. بو اوغانلارنى مسكنى چۇلدە كۇرۇنيار، بىز موئى قايى-قايى اللندىرىپ يۇرمالينگ. آتى نىنگ، اوزونىنگ اوستى-باشىنى شو پردە شايلاينگ» دىيىپ، ارنلر مونونگ آتىنا ماخمال درليك، قوندارى يونتا، طيلا قاشلى اير، زروشان سىچكىلى كۇينكچە، كۇدرى كۆچك، جۆپ آيلى تگمەدن دارتتپ، زمرەدن بولان آلاقايىشى باشىنا سالدىلار، اوزونە-دە ساغرى ادىك، شملە قوشاق، قوندوز سوپياچ، پرىنگى ماووت چاگمن كىدىرىپ: «اوغانلار، مۆن آتىنگا، سن آتىنگى، اوزونكى مۇباركلأپ بير ناما قايير، سنىنگ كۇوتونگ داىخانچىلىق دامى، باغشىچىلىق دامى، باتىرچىلىق دامى يا مۇلأچىلىق دامى؟ سنىنگ اوغرونكى بير آنكلالى» دىيىلر.

روشن: «عجب ياغشى» دىيىپ، آتىنى، اوزونى مۇباركلأپ، ارنلرىنگ قاشىندا باش كلمە سوز آيدار گرک:

عرب آتىنگ تعريفىنى آيدالى،
هر هۇنارى اوچ ياشىندا بللدىر،
بوزدومان آياقلى، بازبند تويناقلى،
كۇزى داغ ياشىندا، بورنى يلىدىر،

اوچ ياشىندان قادم قويسا باشىنه،

اۋلانددا قول پتمەسىن باشىنا،
 آوچى كىمىن گۇزى دگرە-داشىنا،
 اۋغراسا سۇۋوشە، باسى بللىدېر.

نر كىمىن مىس بولار يدى ياشىندا،
 پتر غنىم لارى گتير قاشىندا،
 لاچىن كىمىن گۇزى دگرە-داشىندا،
 اۋغراسا سۇۋوشدە سسى بللىدېر.

عرب آتىنگ، عرضى جانى-تندەدېر،
 پىرىم شاهىمردان، دستىم سىندەدېر،
 روشنىم بىر يازىقلى بىندەدېر
 تېلەدە باش يدو، يولدا بللىدېر.

روشن بو سۇزى آيداندان سونگ، ارنلر:

— اوغلان، سىنىگ اوغرونگى آنكلادىق. بىز شو وقت چمكاك، دارغامانقاق، او دۇنيە-بو دۇنيە
 نامە گۇۋون مقصدىنگ بولسا بىزدن دىلە! — دىيدىلر.

— منىنگ دىلەگىم برسەنگىز: آتىما، اۋزۇمە يۆز يىگىرمى ياش برىنگ! آتىما، اۋزۇمە يۆز
 يىگىرمى يىرىمدن يارا دۇشسە، بىلدىز گۇرندە قوتۇلايىن!

ارنلر پاتا بردىلر.

— اوغلان، كىمىنگ، قالماسىن، يە دىلە.

— يە دىلەگىم برسەنگىز، دۇشمان الينە دۇشسىم، تىز قوتۇلايىن.

ارنلر يە پاتا بردىلر.

— اوغلان، كىمىنگ قالماسىن، يە دىلە.

— يە دىلەسىم، آخىرت گوهر ايمانىمى برىنگ، پتمىش ايكى دىلى گۇوتۇمە عيان ادىنگ!

ارنلر يە پاتا بردىلر. اۋچ مرتبه پاتا برىپ، سونگرا دىلە دىيىپ آيتمادىلار.

— داد، ارنلر، اۋلمدە اىزىم يىتمز يالى بىر ذۇريادام برەورىنگ!

— ھار، اوغلان، كىمىنگ قالماسىن دىيىپ، سانگا اوچ مرتبه پاتا برديك شول پاتالارنىڭ ايچىندە بولسا بولاردى. ايندى اول آيدانىنگ بولمان.

روشن گۇزۇنى بىر يۇمدى. گۇزۇندىن ياش پايىراپ اۇتاكىتىدى. حاپا بولاندىن سوئنگ، شىر خۇدا پىر

چىقىپ:

— اوغلو، سىن حاپا بولما، مىن سانگا اۇزۇم بىر نېس ادەيىن، تا قىامت آخىرمانا بولىنچا، آدىنگ پىدى ياشاردان يىتمىش ياشارا چىلى بىندەلرېنگ، دىلىندىن دۆشمەسىن، آدىنگ، پرىنگ تىيىندە ياتماسىن! — دىيىپ، نېس اتدى.

يەنە دە: مىندىن سانگا نشانا بولسۇن — دىيىپ، روشنىنگ بىلىنە دۆيرمە قىلىچ داقدى.

— آى، خىزر عليه السلام، سىن بىزىنگ، نېس اوغلو مىز دىيىپ سىنگ. مۇنۇنگ آدى كىم بولار؟ — مۇنۇنگ آدىنا روشن دىيىرلر.

— الله، قوچ بىگىدە ياراشچاق آد-ھا دال اكنى. زىنانىنگ آدىنا مىنگىز اكن-اؤو.

— قارانگى يۇرتدان ياغىلىق يۇردا چىقدى دىيىپ روشن دىيىلر-دا!

— ھا، ايسە گۇردىن چىقدى دىيىسەنە. اۇندا مۇنۇنگ آدى گۇراوغلى بولسۇن — دىيىپ، گۇراوغلى آد قويدۇلار.

سوئگرا ارنلر: «اوغلان، اوغرونگ شو يان» دىيىلر. گۇراوغلى ايله سىنە بىر گۇزلەدى، بىلە سىنە بىر گۇزلەدى — ارنلر غايىب بولۇپ اۇتاكىتىدىلر.

گۇراوغلى خۇدايىنگ، برەنىنە شۇكر، آتىنى مۇتۇپ، آتاسىنىڭ چىرتەگىنە قايدىپىردى. قارا گۇرتۇم گلىندىن سوئنگ، آتدان دۆشۇپ، آتىنى ايدىپ، گلىپ آتىنى باغلاپ، قول قوشۇرىپ: «السلام عليكم، آتا!» دىيىپ، گلىپ گۇرشۇپ، آرقانچاقلاپ دۆشۇپ، ادنلىجە بولۇپ اوتىر، زانگار.

— ھا، اوغلو، بى طارت راک، بۇزغاغراق گۇرۇنىلدىنك-لە، باياق مىنى اۇلدۇرچك يالى دىنگ-لا. ھانى نامە گۇرۇپ-اشىتىدىنگ، خبر بر؟

— مىن گۇرۇپ-اشىدىنىمى ساز بىلن بىان ادەيىن — دىيىپ، گۇراوغلى قولۇنا سازىنى آلىپ، گۇرۇن-اشىدىنىنى خبر برىپ، آتاسىنا قاراپ، باش كىمە سۇز آيدار بولدى:

غفلتدا ياتىردىم، گلىدى ارنلر،

تۇر، غافل، پرىنگىن اويان!» دىيىلر،

گۇزۇم آچىپ گۇردۇم جۇملە جھانى،

اول دۇرانا شاھىمردان دىيدىلر.

غفلتدا ياتىردىم، آچدىم گۇزۇمى،
 ارنلر پايىنا سۇرتدۇم يۇزۇمى،
 اوقاتدىلار، حق سۇزلەدىم سۇزۇمى،
 يىتمىش ايكى دىلى عيان دىيدىلر.

ارنلر چم بولۇپ اتدىلر بازار،
 مۇناقولار اوندان اتدىلر حذر.
 پىرىم شاھىمردان اتدىلر نظر.
 قىرق جامى دولدۇرۇپ اچكىن دىيدىلر.

ارنلر چم بولۇپ مۇندان گۇچدۇلر،
 صرأت كۇپۇرسىندىن بىر-بىر گچدىلر،
 كوثر ساقاسىندان شراب اچدىلر،
 اچن شاپازلارا سۇطان دىيدىلر.

گۇراوغلى بگ آيدار، كىمىنە بىندە،
 پىرىم شاھىمردان، دىستگىرىم سىندە،
 باش وقت نمازىنگ اوقىغىن كۇندە،
 آخرت يولداشىنگ ايمان دىيدىلر.

گۇراوغلى بۇ سۇزى آيداندا سۇنگ، جىغالى بگ:

— آى، زانگار بىگىت ايش بىتىرىپ گلىپدىر-آ. آيت دىيدىلر، قۇرھان دىيدىلر، نماز دىيدىلر.
 سانگا مريض دىيدىلر، زاهر دىيدىلر، زانگار، ارنلر گۇرۇپ، رايىنگدان قايدىپ، سوپۇچى لىك
 پاتاسىنى آلىپ قايدان كىشى دىيرلر سانگا! سىن زانگارىنگ اينگ سۇنگۇندا-دا بىتىرچك ايشىنگ:

گۆپبۇرۇگە-دە ملە دۇن، كۆنە شارقىلداما كۆۋۆش مسىنى گىيىپ، بىر ياتاق سۇپپاجى ھىم باشىنكا ايلدىرىپ، تۇرگىنگىن باش-آلتى قارا بىزى^۱ آيلاپ، اۇنگۇنى-آردىنى يۇۋۇپ، ھايىسى ىردە آقار سۇ بارقا دىيىپ، آغزىنكا قارىش يارىم آغاچ سۇقۇپ گزىپ يۇرمكىدىر-دأ. اينگ سۇنكۇندا سنىنگ، بولجاغىنگ شولدۇر، يوغسام نامە بۇلار اۇيدىانگ، زانگار! آخىرى ارنلىرى گۇرۇپسىنگ. شوئدا نە يولدا، نە پىشەدە بول دىيىپ آيتدىلار. خىرىنگى بىرسىنگ-أ دۆزۆۋ بىر، يوغسام مۇندان خىر بولمازا! دىيىدى.

گۇراوغلى:

— اۇندان خىر بولماسا، مۇندان بوليارمى، آتا؟ --دىيىپ آتاسىنا قاراپ، باش كىلمە سۇز آيدار گىرك:

گۇزل پاتىشامىز ناما گۇندىردى،
شانىنگ اورداسىنا بار، جىغالى اوغلى!
پىرىم على شراب پرىپ قاندىردى،
اۇلىنچا دورانى سۆر، جىغالى اوغلى!

قىامت آغلامالى ناما گۇوسۆمدە،
الھىدان بىرلن قىر آت آستىمدا،
پىرىم بىرلن دۆيرمە قىلىچ دىستىمدە،
دۇشمانا قىلجىنگ چال، جىغالى اوغلى!

صغىرە حالىما اۆستۆمە گلىدى،
نە يوۋۇز سۇودانى باشىما سالىدى،
آغلادىپ-انگرەدىپ، پىنگامى آلىدى،
عربدان عارىنگى آل، جىغالى اوغلى!

^۱ قارا بىز: كىرباس سىياھ.

رۇمۇنگ، شاسى بابام گۇزۇن آلدېردى،
 يورەگىمى غم-غۇصەغا دولدۇردى،
 غضب ادېپ، يالنگىز آغام اۇلدۇردى،
 غنىمدان قانىنگى آل، جىغالى اوغلى!

اللهدان اۇزگانى نجات دېيمەدېم،
 علىدان اۇزگانى اۇسسات دېيمەدېم،
 بىر آرمانىم قالدى — دۇريات دېيمەدېم،
 اوچاغىنگ گۇچ باسان، جىغالى اوغلى!

ارنلر چم بولۇپ، مۇندا گلدىلر،
 يىغلاشيبان بېزە پاتا پردىلر،
 روشن آدىم گۇراوغلى دېيپ قويدۇلار،
 رۇخصت، يولونگا بار، جىغالى اوغلى!

— آى، اوغۇم، بۇ سۇزۇنگىن قناعت لاندېم. اينە، بۇ خبرىنگ ياغشى. هانى ارنلر نامە پردى؟
 — دېيىپ، جىغالى بگ سىرىك-سىرىك ادېپردى. گۇراوغلى يانگقى دۆيرمە قىلجى آتاسى نىنگ
 اۇنگۇندە قويدى.

— ينە نامە پردىلر؟
 — يوق، باشغا زات پرنوقلار.
 — هرنا شو پرنلرى قىلچىمى؟
 — هاوا.

— باى، ارنلر هم سخى اكن-ا. مۇندان ياراغ بولماز، اوغۇم!
 مۇنۇنگ بېتىرچك ايشىنى، بېلىنگدە قۇرباتىنگ بولسا، جاي پرىندە آش پىچاغام بېتىر.
 — پرمەسەلر نۇدەيبىن، آتا. پرنلرى-دا شۇ.

— بزمه‌سەر، اوغۇم، اصفهان‌دا دۇرت اۇسسا باردیر. اۆچ ییلدا بینا قئلیپ، بیر اوق-یای یاساپ چئقاندیرلار. لعلی-جواهرلاردان، آغیر مَرچَن‌لَرِدِن، آلتین-کۆمۆش‌دِن یاساپ چئقاندیرلار. اول اۇسسالارینگ، شَرطی — شوئی چکن آدمان بیر پول آلما بَریارمیشین‌لَر، چکی بیلمه‌یان آدم بولسا دۇرت یۆز تومن طیلأ اوتدۇریارمیشین دییپ ایشیدیدیم. شولارینگ یانینا بارسانگ، شیر خُدا پیرینگ یادینگا سالسانگ، شول یایی چکیپ آلاسینگ، اوغۇم!

— الله، آتا، اول-بیر غیر یورت اکتی. مَن اونوئگ دیلینه دۆشم یاغشی!

— یوق، دیلینه دۆشرسینگ، اوغۇم!

گۆراوغلی ارن‌لَرِدِن یتمیش یکی دیلی دیلأپ آلییدی. ائنگ اوغلان اوندان غافل.

— اوغۇم، اصفهان بارسانگ، قالاسینا باریپ، قَبیلا دروزه‌سیندِن گیرسنگ، بیر میدان یۆره‌سنگ، اۇنگۆندَه بیر مدرسه چئقار. مدرسانینگ ایشیکیندِن باریپ:

«خبرلاشماغا کیشی باری؟» دییپ قیغیرسانگ بایاقی قیرق قلندرینگ باش‌توتانی عبدالله قلندر شول مدرسه‌ده اوقاپ یاتاندیر. ایین دۆزۆئی حقالجاق بولسا، اول سانگا اۇسسالارینگ دۆکانینی تاپپ بَر.

گۆراوغلی: «عجب بولار» دییپ، آتاسیندان جوغاپ، پاتا آلیپ، «نیرده‌سینگ، اصفهان؟» دییپ،

سۆرۆپ گیدییدی.

یول اۇزاق، کپینگ قیسغاسی یاغشی، اصفهان باریپ، قَبیلا دروزه‌سیندِن گیرپ، بیر میدان یۆره‌دی. اۇنگۆندَه بیر مدرسه پیدا بولدی. مدرسانینگ ایشیکیندِن باریپ: «خبرلاشماغا کیشی باری؟» دییپ قیغیردی. عبدالله قلندر داشاریق چیددی، گۆراوغلی سلام بردی. عبدالله قلندر باریپ قایداندا، گۆراوغلی یومرۇق یالچاق اوغلاندى. ایندی، های، آتلی-یاراغلی گرچک قوچ بیگیت بولۇپ باردی.

— هاو، یاغشی بیگیت، خبرینگ بر!

— تانگری مئهمانی بولجاق، قلندر.

— تانگری مئهمانی بولسانگ، خان اوغۇل، بۇ پری متجیت-مدرسه. بۇ پردَه اۇزۆنگه جای

تاپیلار-دا، آتینگا جای تاپیلماز.

— آی، سن-بیر تئنگ قلندر اکنینگ. مَن سنینگ قیرق اِشه‌گینگه جای، اوت-ایم تاپپ بَریدییم.

شۇ قالانینگ ایچیندِن یکه‌جه آتیمایا جای تاپیلما باری؟

— ھا، سىن كىم؟

— ھا، مېن اۆچ گۇنبد داغىندا قى سىغىر سۇيۇپ بىر رۇشەن.

پاھ، قلىندىر يۆرۈپ كىلىپ، گۇراوغلى نى قۇجا قلاپ آتدان آلدى، آياغىنى يىرە دىگىرمان كىتىرىپ،
حۇجرەسى نىنگ تۇرۇندە اوتۇرتدى.

— اوغلو،م، كىچە-كۆندىز نمازىنگ ايزىندان دىلەگىم سىن. سىنى مانگا خۇداى تەعالى آنگساتلىق بىلن
كىتىردى! اوغلو،م، كىتابىنگ بۇيرۇغى: اۇنگىنچا آتىنگى پىرلىشىدىرەيىن، آتىنگ كىشىمىش اىيرىمى، بۆرۈنچ
ايرىمى؟

— اونكات كۆرپە، آرپا تاپىپ برأى!

— آتىنگ آياغى نىنگ تىينە ماخمالدان پىانداز دۇشأينىمى؟

— بىر آرپا چاگە دۇشأى.

عبدالله قلىندىر گۇراوغلى نىنگ آتىنى پىرلىشىدىرىپ، اونۇنگ يانينا گلىدى.

— اوغلو،م، كۆتۈنگ نامە ايسلەسە آيدىپىر. سىن كۆك چاى اىچرمىنگ، قارا چاى اىچرمىنگ؟

قانت ازيپ اىچرمىنگ، نابات ازيپ اىچرمىنگ؟

قابلا، شۆلە، سۆزمە، ياخنا... دۇقۇز دۆرلى طاغام تاييار اتدى. گۇراوغلى اۆچ-دۇرت گۆن
بولاندىن سۇنگ، عبدالله قلىندىر: «هانى، اوغلو،م، خىرىنگى برا!» دىيدى.

— قلىندىر، شۇ قالادا بىر اوق-ياى بارمىشىن، شول اوق-ياى دىيىپ گلىدىم.

— اوغلو،م، اونۇنگ ايشى خايىر.

قلىندىر نىنگ اۇزۇننىگ پىتىك يايى اول. قلىندىر يانيندا بار تنگەسىنى حاساپلاپ گۇردى، دۇرت يۆز
تومن طيلا يتمەدى. يىنە برادرلار يىندان، دىنگ-دۇش لار يىندان قرض آلىپ: «بىلىپ بولماز اوغلان
چكە بىلمەسە، اۇز يانيمدان برەيىن» دىيىپ، دۇرت يۆز تومن طيلانى كىسأ سالىپ اوغرادى.

كىتىردى اۇسسالار نىنگ دۇكأنىنا. اۇسسالار:

— ھاى، عبدالله قلىندىر، بۇ اوغلان كىم؟ — دىيدىلر.

— اۇسسالار، بۇ بىر تانىش اوغلانىم. شۇ قالايارغ دىيىپ كىلىپدىر. اونسۇنگ،
سىزىنگ دۇكأنىنگىزە كىتىردىم.

باي، اۇسسالارنىڭ دۆكۈنى اۇزۇنگە بللى: «اۇسساقا، بچرەۋر دىيىپ كىتىرىلىپ قويلان اوق-ياي كۇپ. مۇنگا حالانىڭكى آلسىن دىيىپ اوق-ياي لارى كۆدەلەپ اۇنگۈنە اۆيشۈرى بىردى-لر. گۇراوغلى نىنگ كۆتۈندۈكى اوق-يايىنگ ھىچ ھايىسى چىقانوئۇق. مۇنى بۇ يانا زىنگيار، اۇنى اۇ يانا. — تاپىپ بىرسەنگىز، دۆزۈرۈگىنى تاپىپ بىرىنگ. مەن بۇلار بىلەن پوزام اۇىناجاق دال. اۇسسالارنىڭ، حالپاسى آيتدى:

— اۇغلان، سىنىڭ دىمىنگ يامان شاھ گۇرۇنىالە، ھالى بىر اوق-ياي بار، چىقارىپ كىتىرىپ قويساق، سىنىڭ يالى اۇغلان تىيىن ھەم قالايمىز. — ھاي، اۇسسالار، گويىچى يىتمەز گۇرۇپ قالار دىيىن لرى، ھەر زاتىدىر، كىتىرىنگ، بىر گۇرۇپ قالالى.

اۇسسالارنىڭ حالپاسى بىر شاگىردىنە:

— ايچىردىن آلىپ چىق! — دىيدى.

شاگىرت بىر ھۇرەدن آلىپ چىقدى. اول اوق-يايىنگ دوقۇز قابات تەتتىن دىن قابى بار. يەكە-يەكە قاپدان چىقارىپ قويدى. لىلى-جواھردان بىنا بولان اوق-ياي ھۇجرا يالقيم بىرىپ ياتىر. ياي گۇراوغلى نىنگ سۇستۇنى باسدى. گۇراوغلا آتاسى: «اۇغلۇم، ھىچ يردە قۇرقما، قۇرقان يىرىنگدە شىرى خۇدا پىرىنگى يادىنگا سال!» دىيىپدى.

گۇراوغلى شىرى خۇدا پىرىنى يادىنا سالىپ، يايى آلىپ، شاتىردا دىپ چىكىردى. يايىنگ ىكى باشى اېلەنىپ، بىرى-بىرىنە يىتىپ كلىار.

— ھاي-ھاي، اۇغلان، گويچۇنگ زۇر اكنى، يايى سىندىرىپ بارىارسىنگ، تاشلاۋرى بارى!

— اۇسسالار، اۇرلىيىزدىن، قۇي بۇقازدان دىيىن لرى. مۇنى چىن آدم بولسا، بىر پۇل آلمان پىرئارمىشىن لىر دىيىپ اشىدىپ گلىدىك. ايندى بىز چىدىك، سىزە بىرمە ياس مۇنى. — ھاي، اۇغلان، بىرىنە قول مۇزدۇمىزى بىرمەسنگ، بىرمە يارىس مۇنى.

— اينە، بىرمەسەنگىز! — دىيىپ، گۇراوغلى يايى كزۇپردى.

— ھاي، اۇغلان، دالىشگە قىلغىنگى قۇي! مۇنى چىدىنگ، يە بىر شىرطىمىز بار: مۇنۇنگ اوقۇنى پىدى پىلدىن كچىرمەلىسىنگ.

— عجب بۇلار، اول شىرطىنگم بىتىرەلى.

كۇچا چىقىپ، ىدى پىلىنگ ساپىنى حاتارما-حاتار دىكىپ قويدۇلار. گۇراوغلى ىدى پىله قاراپ، كىمىر اوتقى يايا دولدۇرۇپ، شىرى خۇدا پىرىنى چاغىرىپ، آتۇپ اىپردى. اوتقى ىدى پىلىنگ اىچىندىن پاران كچىپ اۇتاگىتىدى، اوتقى بارىپ قالانىنگ قوشا دروزهسىنه دىگى.
 — ھى، اۇغلان، پىرىنگ زۇر اكنى، بار، يايى سانگا باغىش اىدىك! — دىيدى.لر.
 قلندر دۇرت يۆز تومىن طىلانى اۇسسالىرىنگ اۇنگۇندە قويدى.
 — يوق، قلندر، وادامىز وادا، شىرطىمىز شىرطىدىر: «چىكن آدم بولسا، بىر پۇل آلمان بىرچىكىدىرىس» دىيىپىدىك.

— بولسا-دا، اۇغلانا بىرىنمە خايىر بىرىنە ياغشى، آلىنگ!
 — گل، خايىرلاشمانى اورتا سالىدىنگ — دىيىپ، ھى اۇسسا بىر جوب تومىن طىلا، بىر جوب تومىن طىلا آلدىلار. سىكىزى كم دۇرت يۆز تومىن طىلانى قلندرا قايدىپ بىردى.لر. گۇراوغلى يايى آلىپ، اۇسسالىر بىلن خۇشلاشىپ قايدىپىردى.
 كۇچە بىلن گلىاركالر، عبدالله قلندر گۇراوغلا: «اوغلۇم، سنى ىنە بىر ىره اىتەيىن» دىيىپ، ىنە بىر مەجىت-مدرىسەلىگە كىتىردى. بىر خۇرا كىرسەلر، بىر آق ساققال بابا اوتىر، ساققالى آق، دۇنى آق، سەسى آق، كىرىپىكلرىنە چىلى آق — قۇو يالى بولۇپ اوتىر. بۇ بابا قلندرىنگ پىرى اكنى.
 گۇراوغلى سر اتسە، خۇراىنىنگ بۇرچۇندا بىر ياشىل نايىزا دۇر. كىشىنىنگ كۇزۇنىنگ ياغىنى اىيىار.

گۇراوغلىنىنگ كۇزى شول نايىزادا. اول پىر:
 — ى، عبدالله صۇپى، بۇ اۇغلان كىم؟ — دىيىپ سۇردى.
 — پىرىم، بۇ بىر تانىش اۇغلانىم، شۇ قالا ياراغ دىيىپ گلىپىدىر. سىندىن شۇ نايىزانى دىلۇپ آلىپ بىرماگە گلىدىم. شۇ نايىزانى شۇ اۇغلانا بىر، پىرىم!
 — بۇ، عبدالله صۇپى، بۇ نايىزانى كۇترچىك اۇغلانىنگ پىرى يامان زۇر كىركىدىر. ھى كىزىپ يۇردىن سالىپاياغا باشارتماز بۇ نايىزا.
 — يوق، پىرىم، بۇ اۇغلان يۇنە-مۇنە اۇغلان دال، باياقى اۇسسالىرداقى لىلى-جواھردان بولان اوتقى-يايى چىكىپ آلدى.

پير: «اى، اوغلان، پيرىنگى خبر بر، بولماسا اوق-يايى بو يانا آليپ بر!» دىيىپ قىزىپىردى. بو پير هم موئى سيناپ دۇر. يوغسا موئى تاناپ دۇر. گۇراوغلى نىنگ دىلاپ بارىپ، چىنار تىيىندە نمازينا اويان پيرى شۇدى. گۇراوغلى قايرىراق-قايرىراق اوتۇرىپ، بو پيرە قاراپ، پيرىنى خبر بردى. شۇندا پير:

— ھاى، عبدالله صوئى، بو اوغلانىنگ پيرى زور اكنى، بار، نايزانى آلسا آلايسين. بار، باغيش اتيك! — دىيىدى.

گۇراوغلى يورۇپ بارىپ نايزانى آلدى. اول چىقىرىچك بولاندا، پير: «ھاى، عبدالله صوئى، بار، ايچىرداكى ياراغ لارى-دا باغيش اتيك. بو اوغلان ياراغ شايىنى قوۇجا توتسۇن!» دىيىدى. بو پيرىنگ بار زادينا عبدالله قلندر يتكىدى. يىنە بىر خۇجرا گىرىپ، بىر بوغجاني قولتوقلاپ چىقىپىردى. گۇراوغلى هم بىر نايزانى سۆيراپ، بو هم قايدىپىردى. كۆچە دن گلياركا، گۇراوغلى نىنگ: «الله، موئى عبدالله قلندر خۇش كعب/الخابار دىين اولى پىريم دىيىپ آيتدى. بولار يالى پيرىنگ ايشىگىندە قابلا، شۆلە، سۆزمە، ياخنا تاييار بولۇپ دۇرسا گىركىر. بىزە بىر ھۇدۇرم اتمەدى-اۇو بو، كۆپ قىسغانچ اكن-اۇو بو پير، يا شۇ بوغجانينگ ايچىنداقي كۆلچە، قاتلامامىقا، ميدانا چىقىپ ايايسين لر دىيىمىكا» دىيىپ، گۇوتونە گلدى.

قلندرىنگ خۇرەسىنە گلىپ، آچىپ گۇرسەر، كۆلچە، قاتلاما نامە ايشلە، بو يانگقى نامە ايشلە! تمام باتير ياراغ لارى. آلتىن ياقالى سوووت قولچاق، تۇولقا، شىمر، آى پالتا، طيلا دىسسەلى قازما. آى، غرض، عبدالله قلندر اصفهاندا گۇراوغلى نىنگ ياراغ شايىنى توتدى. گۇراوغلى يىنە اوچ-دۇرت گون بولدى.

— قلندر، مانكا جوغاپ برىنگ، من ايندى قايداين!

— اوغلو، بولسانگ-ا خىزمت ادەيىن، قايتسانگ-دا، رخصت الله دان دير.

— يوئى، قلندر، من قايداين — دىيىپ، گۇراوغلى قىر آتى بىر قىلدان ايرلاپ، ياراغ لارىنى داقينىپ، چىقىپ اوغراپىردى. قلندر هم يوردونگ چتىنە چىقىنچا اوغراتدى.

— قلندر «وزاداندان يولداش بولماز» دىين لرى. سانكا جوغاپ، قايدىپىر.

— يوئى، اوغلو، سىندين بىر دىلەگىم بار، شول دىلەگىمى بيتىرسىنگ، قايداين، بولماسا، اولىنچام آتىنگى جىلاولاپ يۇرشوم — دىيىدى.

گۇراوغلى نىنگ: «بۇ زانگار بىر زاتلارنى قايدىپ دىلايچىكىمىكا، گل-اۋزى مەردلىك ادەنەنە گۇرا، مەنم بىتيرەيىن دىيىپ آيدايىن-لا، آتىمى دىلەمەسە بولما-دا» دىيىپ، گۇرتونە گلدى.

— قلندر، نامە دىلەگىنگ بولسا آيت، بىتيرەيىن.

— بىتيرىنگ، اوغۇم، باياق اوچگۇنۇز داغىندا اوتىرقانگ، سىنگ يەجە سىغرىنگى سۇيدۇرىپ، دۇزۇنگى ايىپ قايتدىق. اونسۇنگ، دۇز نىسيامىز چكىپ، رىحان دىين بدبختىنگ اوستۇندىن گلدىك. «ياغشىنى گۇرمك گۇز آرسلانى»، «تعريف اتمك ئوغاپ» دىين لىرى، اوتۇنگ يانيندا باش-التى آغىز سۇز آيدايىق. مەنىگ شول گۇنامى اۇتسىنگ، قايدىان، بولماسا، اۇلىنچام آتىنگ تىيندە پايداناز بولۇپ يۇرشۇم.

— قلندر، گۇنانگ شول بولسا اۇتدۇم.

قلندر دۇتۇپ قايدىردى. گۇراوغلى «يگانىنگ يارى — خۇدا» دىيىپ باسدى آنا قامچىنى. بىر مەزىل يولى بىر باسىپ، ايكى مەزىل يولى ايكى باسىپ، سۇرۇپ آتاسى نىنگ چەرتەگىنە گلدى. آتىنى باغلاپ، سلام بىرپ اوتۇردى، آمانلىق-اسنلىك سۇراشدىلار.

— هانى اوغۇم، آمان-ساغ گلدىنگىمى؟

— گلدىم، آتا!

— هانى نامەلر كىتىردىنگىمى؟

— اينە، مەنىگ كىتىر زاتلاريم! — دىيىپ، ھەسەنى آتاسى نىنگ اۇنگۇندە قويدى. جىغالى بگ يە-يەكەن بارلاپ، بۇيانا كچىرىپ دۇر. جىغالى بگ ياراغلار بىر خاتار بارلاپ، بۇيانا كچىرىپ: — اوغۇم، سنى آدم اتچك بولۇپ، داغدا كىزدىم، دەرەدە كىزدىم. مانگلايم يارىلدى، گۇزۇم اويۇلدى. ايندى سنى آدم ادەنىم. شو اتلار بىلن، شو ياراغلار بىلن اۇز علاجىنگى اۇزۇنگ گۇرمەسەنگ، اۇنداقتى سىنى اۇزۇنگ بىل. مەن سانگا اوغۇم دىيىپ يۇرۇن. سەن مەنىگ آغىغىم سىنگ. سىنىگ آتانگ يۇردۇنگ خانىدى. چارداغلى چاندى بىل دىين پردە اۇن ايكى مۇنگ، اۋىلى تەكەلى-تۇركمەنلى ايلىنگ باردىر. بار، اوغۇم، چارداغلى چاندى بىلە. آى، اوغۇم، يۇردا اىبە بولالى، يۇردا! — دىيدى. ھى، آقساقالدا ھنگەلە كۆپ-دۇ. — اوغۇم، چارداغلى چاندى بىلە بارسانگ، مەنىگ كىچىم دىين اوغۇم باردىر. اول اۇلمەدىك بولسا، مالىندان بىرچىكىنى-دە خۇدا يولۇتا بىر دالدىر. كآبىر حۇسەت لار يالى، مالىنى اۋزى ھم ايىپ بىلمەن، آچ اۋلۇپ گىتچك آدمىلاردان دىر. يۇنە ناھىلى-دە بولسا، بارىن بارانگدا شوئۇنگقا بارىپ دۇش، يۇردۇنگ ياغدايىنى بىلىپ، اۋز

اۋلۇس-ايلىمىزە ايە بولماغىنگ غمىنى ايىگىن، اۋغلوۋم! — دىيىپ، جىغالى بگ آغتىغىنا نصيحت بىرىپ،
باش كلمە سۆز آيدار گىرك:

يالنگىز بالام، آلفىن پندىم،
وطنى ترك ادىجى بولما!
اول دۇران قۇرى آغاچا
ناحق قان سۆرتۇجى بولما!

اۋتمە ياغشىنى گۇرنگدە،
حاليندان خىر بىرندە،
بىر غريب آغلاپ دۇراندە،
يانىندا گۇلۇجى بولما!

ايشىكىدن اۋترىلر تۇرە،
يىگىت اولدۇر، اورۇن گۇرە،
اۋزى گل دىيمەگن يىرە،
قالقىنىپ بارىجى بولما!

بىر يىگىت نۇرياتسىز اولسە،
يايلا دولى مالى قالسا،
ايلر اونگا تالانگ سالسا،
سن الينگ قاتىجى بولما!

اۋوۆش-ها، جىغالى، اۋوۆش،
مىهمان گلسە اتگىن سۆوۆش،
دۇوۆشسىنگ، مرد بىلن دۇوۆش،
ناماردى قوۋۇجى بولما.

جىغالى بگ سۇزۇنى تام اتدى. گۇراوغلى آتاسىندان جوغاپ آلىپ، «نيردهسىنگ چارداغلى چاندى بيل؟» دىيىپ سۆرۆپ گىدپىردى. باردى ايلاتىنگ ايلرى چتىندىن. ايلاتىنگ ايلرى چتى چاروا اوباسى دى. بىر ماحالدا گۇراوغلى نىنگ گۇزۇنە باش-آلتى سانى يلكلى اۋى گۇرۇندى. گۇراوغلى بىر اۋيۇنگ ايشىگىندىن بارىپ: «خبرلاشار يالى آدم بارمى؟» دىيىپ قىغىردى. اول اۋى گنجىمىنگ اۋى بولۇپ چىقدى. گنجىم آقاسى داشارىق چىقدى. گۇراوغلى سلام بىردى. آقاسى سلامىنى آلدى. ايكىسى بىرى-بىرلىرىنى تانامادىلار. گنجىم:

— ها، ياغشى بىگىت، خيرىنگى بر؟ — دىدى. گۇراوغلى شو ىردە جىلاوى ايرىنگ قاشىنا تاشلاپ، آرقاسىندان سانى قاقىپ آلىپ، گنجىم آقاسىنا قاراپ، «من حالى آقام هايسى، ايلىم هايسى بيله بىلمەدىم» دىيىپ، باش كلمە سۇز آيدار گرگ.

آقا جان، عرضىمى آيدايىن سانگا،
ايلىم هايسى ياندا بيله بىلمەدىم،
تا اۋلىنچام، قوللۇغىنگدا بولايىن،
يولۇم هايسى ياندا بيله بىلمەدىم.

آد-اۋوازى بوۋ عالمى توتماغا،
گۇوون تلواس ادر ايله يتماگە،
غنىم گۇرسىم، كىمىر اوقون آتماغا،
غنىم هايسى ياندا بيله بىلمەدىم.

پىرىم على شراب برىپ قاندىردى،
آتام جىغالى بگ سلام گۇندردى،
گنجىم آقانگ باردىر دىيىپ ايبىردى،
آقام هايسى ياندا بيله بىلمەدىم.

گۇراوغلى دىيىپ، پىرىم قويدى آدمى،
 حقدان اۇزگە كىمە آيداي دادىمى،
 ھىچ كىم بىلمز سىنامداقى اودۇمى،
 اىلىم ھايىسى ياندا بىلەبىلمەدىم

گۇراوغلى بۇ سۆزى آيداندىن سۆنگ: «ھو، ياغشى بىگىت، سىن گنجىم آقام دىيىارسىنگ، آتام جىغالى بگ دىيىارسىنگ مَن سىنىگ سۆزۆنگە دۆشمەدىم-لە. سىن مانگا خبرىنگى دىلدىن بيان ات. سىن كىم؟» دىيىپ سۆردى.

— مَن آدى بگ سۇلتانىگ اوغلى، جىغالى بگىنگ آغتىغى.

— باياقى روشن مى سىن؟

— خوت شونۇنگ اۇزى مَن!

يۆرۆپ گلىپ، گنجىم آقاسى گۇراوغلىنى قوجاقلاپ آتدان آلىپ، آياغىنى پرە دىگىرمان گىتيرىپ، آق اويۇنگ تۇرۇندە اوتۇرتدى.

— روشن جان، آسماندىن ايندىنگ مى يا يردىن چىقىدىنگ مى؟ بىز ھۆنگكۇر پاتىشا دۇردۆسىنى ھم دىرى پرە گۇمدۆرىيىدىر دىيىپ اشىدىپ يۇردۆك.

— يوق، گنجىم آقا، ھۆنگكۇر پاتىشا يالنگىز آقامى اۇلدۆردى، آتامىنگ گۆزۆنى اويدى. اوندان قاچىپ چىقىپ، اۆچ-گۇبۇز داغىندا چرتك ادىپ، مسكن توتۇپ اوتىرىس. آتام گلىپ بىزى گۇچۆرىپ اگىتسىن دىيىپ، مَنى سىنىگ يانىنگا اىپىردى. يۇردا گۇچۆپ گلىك بولدۇق، گنجىم آقا!
 — عجب بولار، اينىم، سىن بۇ پرە بولۇپىر — دىيىدى.

بارلىنىگ بازارى يانىندا. گنجىم باش-آلتى اينىرى ھووتلاپ، باش-آلتى دۇغما باشىنى ايتدىرىپ، آتاسىنىگ يانىغا قايدىپىردى. گلىدى آتاسىنىگ يانىغا. آمانلىق-اسنلىك سۇراشىپ، بىر آغشام بولدى. جىغالى بگ پاقىرىنگ نامە قوش-كۆتەلى بار، اونۇنگ چاتما-پاتماسى بىلن گۇچۆرىپ آلىپ قايدىپىردى. بولار يۇردۇنا قوشۇپ، مسكن توتۇپ بولۇپىرسىنلر.

بىر آي-قىرق گۆن بولاندىن سۆنگ، چاندى بىلىنگ ايلاتى بىر ماركەدە مصلحت اتدىلر:

— ھو، ايلات! آدى بگ سۇلتان اۆلەلى بارى، جىغالى بگ كىدەلى بارى يۇردۇمىز باش توتانسىن، حاكىمسىز قالدى، بللى ھانى بللى اىھسى بولمادى. اينھا، گۇراوغلى گرىچك قوچ بىگىت بولۇپ گلىپىدىر.

ھەر دېدىمىزە ياراجاق. شۇنى يۇردا خان ادەلىنگ، اوزال آتاسام ايلانا خاندى، آتاسى نىنگ، اوزنۇندا قويايلى — دىيىپ، مصلحتلاشىپ، گۇراوغلىنى آتاسى نىنگ اوزنۇندا قويۇپ، ايلانا خان اتىدىلر، «خان بولان آدما گنجى-خازينا، دولت گركدير» دىيىپ، مالدار بايلار زكاتىندان مال بريار، پولدار بايلار پول بريار، غالدار بايلار غالا بريار، «خان بولان آدما نۇكر گركدير» دىيىپ، اينە، نۇكر ھم جملاپ بردىلر. پاه، اوزونگە بللى اولارينگ ايچىندە ايش خوش ياقمايان يالتا، قاچالاق قاندار، كۆمسوگرآك بايىنگ اوغلى ھم بار.

گۇراوغلى، اوزونگە بللى، ار نېسى بىلن دۇران بىگىت، بو كۆنۆنى تاپسا، ارتەسىنى قايغى ادەنۇق. اول:

— بىگىتلر، آيدىجى باغشى بولسا اكلپيرىنگ، چاليجى سازاندا بولسا-دا اكلپيرىنگ. پالو بولسا، اوچ-دۇرت وقت بيشيرىپىنگ! — دىيىپار.

خۇداى برمەسە، بىندانىنگ برنى نىچە كۆن بوليار. يانگى آدم لارىنگ برەنىنى باش-آلتى كۆندە ايسىپ سونگۇتا چىقىدىلار. اونسونگ، گنجىم آقاسىندان نىسە قويۇن آماغا باشلادى. سونگ-سونگ گنجىم آقاسى نىسە برمەدى. اوندان سونگ آشاقلىق بىلن اوندان اوغۇرلاماغا باشلادى. بىر كۆن باش-آلتى قويۇننى اوغۇرلاپ ايدى.

پاه، گنجىم ھم نېسىنە عجىز زانگار. اول گۇراوغلىدان حكمت يتەنىنى بىلىپ، اونۇنگ مىخاناسينا طرف يۇرەدى. مىخانانىنگ آغزىندا، سىپانىنگ اۆستۈندە اوتۇرىپ، سوپاجى نىنگ پىرىنى آشىرىپ، لاغىر-لاغىر سۇگۇنىپ اوتىر:

— ھاي، زانگار گۇراوغلى، گۇراوغلى زانگار، مېن سىنىنگ اۆچىن مال قازانىمىدىرىن، دۇنيا قازانىمىدىرىن؟ اۆز علاجىنگى اۆزۈنگ كۆرمەچكىمى، زانگار! مېن سىنى باقايىنمى يا ياننىگداقى بىدولتلىرى؟ يەنە خان بولان، حاكم بولان بىگىدە باق-! خانىنگ ھم اولۇسى-كىچىسى بولماز. يىلاننىگ ھم اولۇسى-كىچىسى بولماز. او ياندا ھۆنگكۇر پاتىشا يالنگىز آقانىكى اولدۇرىپ، آتانگ كۆزۈنى اويۇپ، اول پردە اولارينگ قانى كىدىپ ياتىرقا، بو پردە مانگا چاپا وول اۇرۇپ ياتىنچانگ، توپراق باشىنكا، زانگار! «دىيىپ، سۇگۇنىپ قايتدى. اول قايداندىن سونگ، گۇراوغلى: «الله جان لارىم، دالى نىنگ مونگ كېيى تلىك، بىر كېيى گرگ» دىيىنلىرى، مېنىگ شو ياتىشىم دال اكن-اؤ» دىيىپ اويلىندى سونگرا بىگىتلرلى نىنگ يانينا كلىپ:

— يىگىتلەر، مانگا نۇكر بولسانگىز، يۇرۇنگ، آر آلمانغا گىدەلینگ — دىيىپ، يىگىتلەرنى قاراپ،
بىر باش كىلمە سۇز آيدار بولدى:

بىگىلر، عرضىمى آيدايىن سىزە،
يۇرۇنگ، بىگىلر، عار آلمانغا گىدەلینگ!
ھرنە خىزمىتىگىز كۇرسەتىنگ بىزە،
تۇرۇنگ، بىگىلر، عار آلمانغا گىدەلینگ!

قۇچ يىگىتلەر پىر قولۇنى آلاندىر،
كۇرۇنگ، مۇننىنگ، مىنگىزى سولاندىر،
رۇم، اىستامبىلدا نامىس قالاندىر،
كلىنگ، بىگىلر، عار آلمانغا گىدەلینگ!

اوزالى آتامىنگ، كۇزۇن اويدۇردى،
سۇنگرا تۇتۇپ، مىنگ آقامى اۇلدۇردى،
يۇرەگىمى غم-غۇصەدان دولدۇردى،
كلىنگ، بىگىلر، عار آلمانغا گىدەلینگ!

آقماق بى عقلىدىر، نصىحت آلمان،
مۇننىنگ سۇشىنگ تىلىمىن بىلىمىن،
گۇراوغلى بىگىلر عارىن آلمايىن قالمان،
تۇرۇنگ، بىگىلر، عار آلمانغا گىدەلینگ!

گۇراوغلى بۇ سۇزى آيدانان سۇنگ، ھمە يىگىتلەرنى نىنگ سالى سۇوا قاچدى.
— يىگىتلەر، سالىنگىز سۇوا گىدىپ اوتۇرماسىن، مىن گىتمەسم بولمايىر. يەنە دە سىزىلرە ارتىرە
چىلى مۇھت برەيىن. گىتجەگىنگىز بولسا، تىز تايىار بولۇپ اوتۇرىنگ، كۇونى بۇلەگىنگىز بولسا — الله

يارىنكىز! — دىيىپ، گۇراۋغلى ۋزۋنىڭ بوليان بۇلك خۇرەسىنە قارشى گىدپىردى، گۇراۋغلى گىدندىن سۇنگ، بۇلار خام پايلاشيان يالى، اتدىلر مى خانادا قالماغالى. بۇ ياندان بىرى چىقىپ: —
— اى، يىگىتلر، مۇنۇنگ آيدان سۇزۋنە دۆشۋندىنگىزىمى؟ — دىيدى.
— دۆشۋندىك.

— نامە دىيىپ گىتدى!

— ھۇنگكۇر پاتىشا يالنگىز آقاسىنى اۋلدۋرىيدىر، آتاسى نىنگ گۇزۋنى اۋيۇپدىر. شۇندان قانىنى،
— عارىنى آلاماغا گىتچك بۇ زانگار.
— اۇندا بىرى بۇ ياندان چىقىپ:

— اى، يىگىتلر-يىگىتلر، زانگارنىڭ اىيىپ-اچىپ، تۇرشۇسى باشىنا چىقىپدىر. مۇنۇنگ اۋن-اۋن
— ايكى سانى آتلى بىلن قىرق دۇرت درۋزەلى شەرە دىكىپ، آبراى قالماجاغى بللى — دىيدى. اۇندا
— بىرى بۇ ياندان چىقىپ:

— اى، يىگىتلر، گىدەلى دىيسە، گىدأيمەلى بۇر، علاجىنگ نامە! اينها، آيدىجى باغشى، چاليجى
— سازاندا، اينە، چاى، اينە، تىماكى، اينە، شول، اينە-دە، پالو، بىر مَنزىلنە ياخنا. اىيىپ-اچىپ، اۋماليپ
— ياتچاقى دىنگىز ايسە! جانىنگىز ا نوئش بۇلارنى-بۇلمازىنى اۋزال بىلمە يارمىدىنگىز، زانگارلار؟ —
— دىيدى.

— نۇكرلرىنگ باش-آلتى ساناغى:

— بىز-أ شو گىجە قاچاق، يىگىتلر، بىزىنگ اۋنگى اىيەنىمىز جانىمىز ا نوئش بۇلسا بۇلار.
— ھۇنگكۇر بىزىنگ آتامىزىنگ، گۇزۋنى اۋيۇپى، آقامىزى اۋلدۋرىيمى؟ — دىيىپ، مصلحت ائدىلر.
— بىرى عقللى بۇلان كىشى بۇلۇپ بىلەكىلرە:

— بۇلار قاچسا قاچىپسىن، سىز قاچمانگ، مَنىنگ دىيەنىمى ادىنگ! — دىيدى.

— ھا، سَنىنگ نامە دىيەنىنگى ادەلى؟

— بۇ زانگار كىتمە يا.

— ھاى، ايسە گىتچك دىيىپ گىت-دأ!

— يوق، اول اۋنى بىزى سىناماق اۋچىن آيدىپ گىتدى. شۇ گۇنلر گنجىم آقاسام قۇيۇن برەنۇق،
— باشغا پىردىم آغىسى برگا پتەنۇق. شۇ گۇنلر قايلاپ يۇر بۇ زانگار. شۇنۇنگ اخلاصلىسى،

بىاخلاصى سايلانسىن» دىيىپ آيدىپ گىتدى مۇنى. مۇنۇنگ اۋزى نأ كىتجەمى، مخلوقمى! اون-اون
 ايكى سانى آتلى بىلن قىرق دۇرت دروزەلى شەرە دىگىپ، آبراي تاهاجاغىنى بىلمە يارمى؟
 باش-آلتى سانى نۇكرى يانگقى نىنگ دىيەننى اديپ قالدى. باش-آلتى سانانغى «حالالينگىز
 بولسۇن» دىيىپ، شول گىجە شول آترافدان قاراسىنى سايلادى.
 ارتهسى گۇراوغلى آتىنى ايرلاپ گلسە، بىگىت لىرىنگ دىنگە باش-آلتى سانانغى اوتتير، بىلەكى لىرى
 بولسا قاچىپ گىدپىدیر.
 گۇراوغلى:

— هانى بىگىت لىرى، بۇ يانگقى لارىنگىز نىرەدە؟ — دىيىپ، سۇرادى.
 — آى، گۇراوغلى آقا، جىغبا-جىغبا گزىك گلىدە، اۋزى سايلانىپىر! سىنىگ بىلن دىنگ دۇرۇپ
 اۋلۇشچىك بىزلىر.
 — يۇرۇنگ اۋلۇشسەنگىز! — دىيىپ، گۇراوغلى قالا نۇكر لىرىنى آلىپ چىقىپ گىدپىردى. چىقىپدیر
 چۇلۇستانا، چىقىپدیر داغىستانا، ميدانى چىقانسۇنگ، قالانىنگ ماس چىلىگى تاپدیريامى؟ كم-كىم دىن ىلى
 چىقىپ، خووپ باسىلىپ گلىار. بىرى آيتدى:
 — بىگىت لىرى، مۇنۇنگ كىتجەكى چىن بولماغا چمەلى، هىچ يانا سۇوولمان سۆرۆپ بارىار بۇ
 زانگار.

اوندا بىلەكىسى:
 — چىنىنى اتمە نامە ايشلەسىن. مۇنى چاروا بايلارا ضياقتا چاغىراندىرلار. شۇنگا بارىاندىر بۇ
 — دىيدى.
 — چاروا بايى ضياقتا چاغىران بولسا، پاه، شۇ گون لىر دۇيانىنگ قۇيى اۋلۇمى كاندىر-اۋو!
 — چاروا بايىندا نامە يۇق، اوندا آلاچالى ياغ ھم باردىر.
 بىگىت لىرىنگ گۇراوغلى چاروا باي لارىنا سۇولار دىيىن تامالارى باردى. گۇراوغلى ولىن اونكا-دا
 سۇوولمان، قىبلانى نظرلاپ، شول سۆرۆپ اوتتير.
 — آى، بىگىت لىرى، ايشىنگىز قايتدى، ايشىنگىز قايتدى، مۇنۇنگ كىتجەكى چىن بولدى.
 بىرى بۇ ياندىن چىقىپ:

— واخ، بىگىت لىرى، منى دىيسەنگىز-لە. من ايمماگە زار دالدىم، اچماگە زار دالدىم، ىدى پاتىشانىنگ
 خازىناسى يالى خازىنا منىنگ آتامدا باردى. من ايشى قايدان آتامىنگ قازانانى اىيىپ، پۇلۇنگ

پېداسىندان ھزىل گۇرۇپ، دۇنۇمىنگ تىيىندان تۇتۇپ، كۆلەگە-كۆلەگە آيلانىپ، ايتلىرى كۆلەگە-دەن قۇتۇپ، كۆلەگەنى ايتلىرە بىرمان، اوقۇدان تۇرۇپ چاي اچىپ، چىلىم چىكىپ، مەس بولۇپ، كۆيىك-بالاغىمى يۇدۇرۇپ، آسسارداش دۇنى ياسغىنچاق آلىپ، تىلەكى چىككۇ قۇيۇپ، سىچكى قۇشاغى بىلىمە قۇشاپ، اوبانىنگ اچىپىندە گلەن-قىزا قۇوانىپ يۇرمان دىيسەنە! — دىيىپ زىرندى.

پنە بىرى بۇ ياندا چىقىپ: — ھاو، قارداش، سىن بايىنگ اوغلى بولاندا سونگ، بىزى آچ، غرىپ گۇرۇپ، بىزە قىجالات بىرىپ آيدىانسىنگ بۇ سۇزلىرى. سىن بايىنگ اوغلى بولسانگ، بولۇپ. آغىلى تاپسا آليار، تاپمىسا نامانى آلسىن! — دىيىدى.

— قارداشلار، بىرىن كسىپ، بىرىن بىچىپ گىتمانگ. اينها، بىر يە بارىپ دۆش، چاي اچىر، چىلىم چىكر، اونسونگ، بىر سۇز آيدىپ گۇرەلىنگ.

گۇراوغلى دۆشۈپ، چاي اچىپ، چىلىم چىكىپ سونگ، اولار گۇراوغلى نىنگ يانينا كلىپ:
— آو، آقا، شۇ بارىان اوغۇرۇنگدا ھى اولجا-پولجا، طلب بارمى، آلفى-پىرگا دلالت چاي-تەمكى پولى بارمى يا عار-نامىس دىيىپ باشىنگى ائەكىنگە سالىپ بارىارمىنگ؟ دىيىپ سۇرادىلار.
گۇراوغلى:

— بىگىتار، مەنىگ اولجام-دا بولمان، طلبىم-دا! — دىيىپ، بىگىتلىرىنە قاراپ، باش كىلمە سۇز آيدار كىرك:

ايلغارىم بار گورجوستانا،
مەنىگ بىلن آشان يۇرسون!
عار اوستۇندە شىرىن جاندا،
مالدان-باشدان كچن يۇرسون!

كىم اوق بىلن، كىم ياي بىلن،
بىگىت ياغشىسى شاي بىلن،
دۇشمان گۇرۇندە اوى بىلن
يۆزبە-يۆز سانجىشان يۇرسون!

يىگىدىنگ مىرادى آتدير،
 آتى ساقلاماق دولتدير،
 كسگير قىليچ — يانار اوتدور،
 اودا اوزون اوران يۇرسون!

گۇراوغلى دىير، دم ها - دم دىير،
 ناماردارا گن غم دىير،
 يىگىده سۇوش بايرام دىير،
 مالدان باشدان گچن يۇرسون!

گۇراوغلى بو سۇزى آيداندان سونگ نۇكرلر:

— ماليمىزى باشيمىزى خۇمارا قويار يالى، نامە بىرى بىزىنگ آقامىزى اولدورىپ مى،
 دأدەمىزىنگ گۇزۇنى اويۇپ مى؟ گۇراوغلى آقا، بىزله جوغاپ برسنگ، بىز قايدىاس، بىزى اورۇپ-
 كايۇپ ناتچك؟ بارانگدا، بىزىنگ سانگا پىدامىز دگمان، نوغسانىمىز دگر. بىزه جوغاپ بر، آقا! —
 دىيدىلر.

گۇراوغلى:

— پىدانگىز دگمەچك بولسا، سىزى اورۇپ-كايۇپ اكيديپ نادەيىن. بارىنگ، سىزه جوغاپ،
 قايدىيرىنگ! — دىيدى.

بولار دۇتۇپ قايدىيرىسلىر. بىر ميدان يۇرانلرىندىن سونگ، بىرى:

— بو زانگارىنگ گپىنه اينانىپ بولماز. بىزدن آيرىلىپ، يكلەك باسىپ، سىزى اكيتمەسم بولمادى
 دىيىپ، ينه ايزىمىزدان يتايمەسلىن.

بولار قايداندان سونگ، يانگى نىنگ آيدانى — گۇراوغلى بىرنمە يكەسىرەدى. گۇراوغلى نىنگ
 اورۇش-سۇوشە چىقانى نىنگ اۇنگۇردى شو. گۇراوغلى دۇتۇپ بىر قايتچاق بولدى. ينه-ده اويلاندى:
 «ايندى يولا چىقىپ، ايزىما دۇتۇپ، قالاما بارسام، گنجىم آقام آتىمىنگ، قۇرۇغىنا سۆبسە داقيپ،
 قىقىلىق لاپ ماسغارا ادر، ايلدىن چىقارار منى. «هاى، زانگار گۇراوغلى، هاچانا سن باش-آلتى سانى
 جالاتايا آرقا ديرۇپ، آدم بولچاق! مرد بول، مردانا بول!» دىيىپ، قىز آتى يالانگاچلاپ، ياماشغاندان

ايرلاپ، كۆينكچانى آغديغراغادا ساليپ، كچانى سيرتينا بۇكدرىپ، قۇيرۇغىنى قاچارى دۆدى. قير
 اتى مۆتۆپ، سېجىنگ دىين يۇرىشى باردى، شۇنگا ساليپ اۇۆسدىرىپ قالىرسين.
 ايندى خبرى كىمدن آل؟ گۇراوغلى نىنگ آتاسى نىنگ يانيندا كزن قىرق آتلى نۇكردن. آدى بگ
 سلطان اۆلن دن سونگ، اولار چاندى بيلدن چىقىپ، بير چرتكده مسكن توتۇپ ياتىردى لار.
 بو آتلى لارينگ باش توتانينا ساپار محرم دىيىپ آد برياردى لار. گۇراوغلى نىنگ يولى شۇ
 آتلى لارينگ اۆستوندىن دۆشدى. چرتكە لرى ايچرأكده. دالى مائل، سىتك قيرما دىين يىگىت لرى
 «كرون اۆتسه، خبر برىنگ» دىيىپ، داغىنگ درىندىنه قاراول اديپ قويۇدى لار. بولارينگ كارى اۆتن
 سۇوداكارى، كرونى تالاماقدى. گون چىقدى. گۇراوغلى يانگقى قاراول لارا گۇرۆندى. سىتك قيرما:
 «بار، مائل، كۆسه داغا خبر بر. شۇ يردن بير آتلى گليار، شۇنى آلماينىنگ علاجىنى ادهلى. كۆسه
 آت لارينا اييم برمان كا يت!» دىيدى. «عجب بولار» دىيىپ، مائل آت قامچىلاپ قايدىبرىدى. كۆسه ده
 آت لارنى يالانگاچلاپ، يانگى تۇربانى گيدىرن اكنى. گۇرسه لار، مائل آت قامچىلاپ گليار. كۆسه
 مائلنىگ گليانىنى گۇرۆپ:

— مائل بير خبر تاپىپ گليار، آتىنگ باشىندان تۇربانى آلىنگ دررو — دىيىپ قىغىردى.
 يىگىت لر آتىنگ باشىندان تۇربانى آلىپ، جۆپ آيلى تكه دن قوندۇرىپ، مائل گلمان كا، تيز تاييار
 بولدى زانگار لار. كۆسه مائلنىگ گليپ يتمه كينه هولۇغىپ قىغىربرىدى:
 — هاى، مائل، خبرىنگى آيدا-آيدا گليبرسىنگ بولمىيامى، كرون كۆپ مى؟
 — كۆسه، كرونى ناتجك، بو يانگقىنى ناتجك. بير آتلى گليار، يا يورت سۇرايان خان، يا يوردى
 سۇرايان تۆره، يا يدى پاتيشانىنگ خازىناسى يالى خازىنالى باى. اوستى-باشى يدى ارقامىزى پره
 دگىرچك دال. سيرتىندا قىسام چاى-تمآكى ميكأ دىييان.
 آتلانها-آتلان بولشۇپ، درىنده قارشى اينكدارىلىپ قايدىبرىدى لار، درىندىنگ بارسىندن بارانندان
 كۆسه:

— يىگىت لار، سىز گۇرۆنمان دۇرۇنگ. من شو آتلىنى اوغرىنچا اۆز گۇزوم بيلن گۇره يين —
 دىيىپ، آتدان دۆشۆپ، داغىنگ گادىگىندىن گۇزله دى-ده گۇراوغلىنى گۇرۆندى: «اى، يىگىت لار، مونتۇگ
 آتى يامان ساتانلاق گۇرۆنيار، يۆزى-گۆزى تىكنلى گۇرۆنيار. بو داشدان قوواندا بيزه ال برچك آت
 دال. گىجه سى بيلن شۇورى پتپ گليان آت دير بو. بىزىنگ آت لار دوق ياتاندىر. راست آلقىملاپ
 گلسين. اۆستونى غافل باسالىنگ» دىيدى.

گوراوغلى بىر طناب-يارىم طناب ياقىن گلن ماحالىندا، داغىنگ دېرىندىن آتلىپ چىقان قىرق آتلى نايىزنى ياپىرىپ، گوراوغلا قارشى «الله» دىيىپ آت قويدى. بىلە-بىلە زاتلار گوراوغلى نىنگ نىرەدە گۇرۈن زادى. اول ايزىنا دۇتۇپ قاشجاق ھەم بولدى. يەنە-دە «گل-اي، قاچماين» دىيىپ، اۇزۇنە گۇرۈن لىك بېرىپ، نايىزنىڭ اۇكجە طرفىنى اۇرۇپ، سانجىلىپ دۇرۇبۇردى. اولارام گلدلى لىر اينىپ. گوراوغلى گلەننى نايىزنىڭ اۇكجەسى بىلەن اۇرۇپ، آتدان آغدارىپ باشلادى. اينگ سۇنۇگۇندا بوزدۇمانىنى گۇبۇردەدىپ كۇسە گلدلى. گوراوغلى اۇنام آتدان آغداردى. قىرقىسى قىرق يردە قىزىل-يىرىت بولۇپ ياتىر. كۇسە:

— ھو، ياغشى بىگىت، سنىڭ بىلەن آت اۆستۈندىن بىر نايىزبازلىق، اۇيۇنبازلىق ادەلى دىيسىك، يامان نايىزنىڭ خىرچىنگى دىشلاپ اۇرىارسىنگ-لا، زانگار! — دىيدى.

— اي، بىگىت! سىزىڭ دىشمۇنكىز بولسا، بىزىڭم دىشمۇمىز، سىزىڭ چىنىڭىز بولسا، بىزىڭم چىنىمىز. ھىچ ھايىسىڭىز اۇلر يالى يارا دۆشەنۇق آخىرى.

آت اۆستۈندە دست بېرمەگىنى بىلەندىن سۇنگ، كۇسە بىگىتلىرىڭ بىركى سانىسى نىڭ قۇلاغىنا پىشىردادى: «بۇ بىزە آت اۆستۈندە دست بېرچك دال. سىزىلر اۇنگىرراق-اۇنگىرراق كىدىن كىشى بولۇڭ. مەن شۇنى آلداپ-اۇغشاپ آتدان دۆشۈرىپ، بىر گۇرۈش تۇتان كىشى بولايىن. شۇل وقت قايرىدادىپ باسالىڭ شۇنى. يەنە قىرقىڭ بىردىن گىلىپ ھۆم-ھۆم، تۇقار-تۇقار ادىپ، باسىپ اۇلدۇرۇيماڭ. ايكى-ايكىدىن گلىڭ اۇلدۇرمان، دىرى تۇتۇپ، الىنى سىرتىنا دانگىپ، چرتەگىڭ اۇرەسىنە ساراپ، ايزىنا خىر ادەلىڭ. مۇنۇڭ ايزىندان مۇنگ طىلا، ايكى قاپ قارشى تۇماكىسى گىلر. بىگىتلىرى بىرى-بىرىنە اۆملەشىپ، پىتراپ كىدېرىدىلر. بۇلار كىدېنۇڭ كۇسە:

— ھو، ياغشى بىگىت، سەن يالى بى ساقال بىگىت كۇرسىم، ايچىم-باغرىم گىجا بىرىلر. بىكار اوتۇراسىم گلمە يار. سەن بىر آتدان دۆشۈڭ، ايكىمىز گۇرۈش تۇتۇپ گۇرەلى — دىيدى.

— عىب بۇلار — دىيىپ، گوراوغلى آتدان دۆشدى.

ايكىسى قۇچاقلاشىپ، گۇرەشىپ كىدېرىدىلر. بىر مېدان ياقالاشانسۇڭ، گوراوغلى نىڭ يىڭسەسىندىن بىر ھىسىردى پىدا بولدى. قانگىرلىپ گۇزلەسە، ايكى سانى پىدا يىتپ گىلار. بۇلارنىڭ مصلحتى بىشىرەنىنە گوراوغلى شۇل دىم دۆشۈندى.

اۇلار يىتمان كۇ، قابىر-قۇبۇر كۇسانى تىينە باسدى. شۇل كۇسانىڭ آيدانى: اۇلار ايكىدىن-ايكىدىن گىلىپ دۇرلار. كۇپلۇپ گلسە، گوراوغلى نى بىرنەمە قايلاتماقلارام آخمالدى. اول تىنى نىڭ بىندىنى باشدىن

باسىپ، اۆستۈنە اۇرۇپ چىقىپىردى. قىرقىسىنى ھم بىرى-بىرى نىنگ اۆستۈنە باسىپ، اينگ اۆستۈنە اۈزى مۆتۈپ، جۇنقارپ اوتىر زانگار. گۇونى بىر يالى. كۇسە اينگ آشاقدا قالپىدى. اول ياتان پرىندىن قىغىردى:

— ھو، ياغشى بىگىت! مقصدىم سنى بىر اۆستۈمە چىقارماقدى. ايندى گۇوون مقصدىما پتدىم. دۆشەوهرى باسىمراق، قارا زالۇوات، قاپىرغالاريمى قىراتدىنگ. شىلە دىين سۇنگ، گۇراوغلى اولارنىگ اۆستۈندىن دۆشدى. ھر ھامسى آرابادان ترنە قاچان يالى پىتراشىپ قاچىار.

كۇسە:

— ھو، ياغشى بىگىت، سىن آت اۆستۈندە دست برمەدىنگ، كۇرشده دست برمەدىنگ. بىزىلرە اصلينكى بيان ات — دىيدى.

— منىنگ، اصلىما پتىك بولۇپ، قىز گچىرچكى مانگا؟!

— ھو، بۇ بىگىدىنگ دىمى شاھ گۇرۇنىار-لە! ياغشى بىگىت، سىنىگ چاى-دان-چىلىم دىن بىرنمە خبرنگ بار گىرك؟

— ھأ، البتدە، بار.

— يۇر، سنى قۇشا التىپ، چاى-چىلىم برىپ، اونسۇنگ سىنىگ خبرينكى آلالى.

كۇسە گۇراوغلىنى قۇشۇنا گتىرىپ، چاى-چىلىم برىپ:

— پرى، ياغشى بىگىت، سىن كىم؟ خبرينكى بر! — دىيدى.

— مَن آدى بگ سۇلتانينگ اوغلى، جىغالى بگىنگ آغتىغى.

— يىت-أ، يوق بول-، زانگار! كىمە آيدياسىنگ اونى، آدى بگ سۇلتانينگ اوغلى بارمى؟

— مَن-أ شۇنۇنگ اوغلى.

— سىندىن اونۇنگ، اوغلى بولماز!

اوندا سىنگ قىرما دىيەنى چىقىپ:

— دۇرۇنگ-دۇرۇنگ، بىگىتلر، باياق بىر آدمدان آدى بگ سۇلتانينگ عىالى اۈلندىن سۇنگ،

شۇندىن گۇردە بىر اوغىلان دۇرۇپ، اونام جىغالى بگ آغتارىپ آلىپدىر، آدىنا-دا گۇراوغلى

قۇيۇپدىرلار دىيىپ اشىدىپدىم، شۇل بولايلىسە شۇدۇر — دىيدى.

كۇسە گۇراوغلى دان:

— شول مى سىن؟— دىيىپ سۇرادى.

— ادېل شوئۇنگ اۈزى-دۇمىن.

كۇسە يۈرۈپ گىلىپ، گۇراوغلى نىنگ بۇيۇندىن قۇچاقلاپ، يانگاغىدىن اوغشاپ، ھۆم-ھۆم،
توقار-توقار ادېپ، باسىپ اۈلدۈرۈپ بارىار.

— اى، گۇراوغلى. گۇراوغلى! سىنىڭ آتانگ اۈلەلى بارى، اينە، بارارا پىر تاپمان، باتارا كۇل
تاپمان، ائىغىپ يۇرشۇمىز. ايندى آسمانا اوچسانگ، آياغىنگان چكرىس، پىرە گىرسىنگ، قولاغىنگان
چكرىس. سىنى يازدىرمارىس.

گۇراوغلى:

— مېنىڭ ھم ايسلاپ تاپمان يۇرەنمىم سىز يالى يىگىتلر— دىيىپ آتاسى نىنگ قىرق آتلى نۇكرىنە
ايە بولدى.

بۇ اغشام كۇسانىڭ چرتەگىندە بولدى، ارتەسى كۇسە:

— گۇراوغلى بىگ، خبرىنگى بىر، نە جايلى چىقىدىڭ بۇ يانلارا؟— دىيىپ سۇرادى.

— كۇسە، ھۆنگكۇر پاتىشا يالنگىز اقامى اۈلدۈردى، آتامىڭ كۇزۇنى اويدى، مېن شۇندىن عارىمى
آلماغا چىقىدىم.

— پاه، گۇراوغلى، اونام بىر ايش دىيىپ چىقىپسىڭ-اۈو. اول-بىزىڭ ايش سىز ماخاليمىزدا
چاپىپ گىلىپ دۇران پىرمىز. بولۇنگ-آيت، يىگىتلر، آتىڭىزى چاققان ايرلۇنگ. بىزە تۇزە آقا گىلدى،
ال-آياق ادىنەلىڭ.

يىگىتلر آت لارنى چىپلاق-چىپلاق ايرلاپ آتلاندىلار. كۇسە زانگار اۈنگۈنى باشلاپ، بۇزدۇمانى
گۇبۇردەدىپ قالىپىردى. شول بارىش لارنىا گىردىلر ھۆنگكۇرىنڭ ايلاتى نىنگ بىر چىتىندىن. بىر
توقايىڭ اچى بىلن گىلاردىلر. قوچ يىگىدىڭ دىستى اونگسا گىمى!
ھۆنگكۇرىنڭ اوغلى قىرق سىپايىسى بىلن قوشۇنى كۇتۈرۈپ، شول توقايا سۆلگۈن آوۇنا چىقان
اكن. مۇنۇڭ گىردىلر بىر چىتىندىن.

اۈر، بىق! سانچ، آغدار! باس، اۈلدۈر! قانگىرپ باس! بىگىنى قىرىپ، پىسىنى قىرىپ، آقاسى اۈچىن
ھۆنگكۇرىنڭ اوغلىنى اۈلدۈرۈپ، دۇنۇپ قايدىپىردىلر.

كۇسانىڭ چرتەگىنە گىلىپ، بىر اغشام بولدۇلار. كۇسە ارتەسى: «يىگىتلر، گۇچۇنگ چاندى بىلە!»
دىيدى. جان آغىرار يالى زات لارنى آلىپ، قالان پاتى-پوتى لارنى، چاتماسىنى بىر يانا جىلاپ، اۈت

بىرىپ قايدىپىردىلر. كۆسە داغى چارداغلى چاندى بيله داخل بولدولار. گۇراوغلى نىنگ مىخاناسىنا گلىپ، آتلارىندان آغدىلار.

گۇراوغلى يىتمىچىلىكى چكىپ، غرىپچىلىغى چكىپ حورلانىپ، آخىرىندا آدم بولۇپ، آتاسى نىنگ يۇردۇنا، نۇكرلرینه ايه بولۇپ، آقاسى نىنگ قانىنى آلىپ، آتاسى نىنگ كۆزى اوچىن بىرناچه دوشمانى اولدۇرىپ، يۇردۇنىنگ توپراغىنى اوغشاپ، مىخاناسىندا مس بولۇپ ياتىپىرسىن.

